

ARKITEKTONISK KVALITET

Bergen kommunes arbeid for å løfte
arkitektonisk kvalitet i plan- og byggesaker

BERGEN
KOMMUNE

BERGEN KOMMUNE

Bransjedag om arkitektur i plan- og byggesaker
Plan- og bygningsetaten v/ Byggesaksavdelingen og
Byplanavdelingen
19.01.2024

Bybanen + kommuneplan
Gir fortetting og stor etableringsvilje langs banen

Med stort fokus på fortetting som løsningen, ble byen utviklet

Kommunens fot i bakken:

Hvordan kan vi fortette og samtidig ivareta

**Bokvalitet, stedsidentitet, estetiske kvaliteter og
bærekraftig byutvikling?**

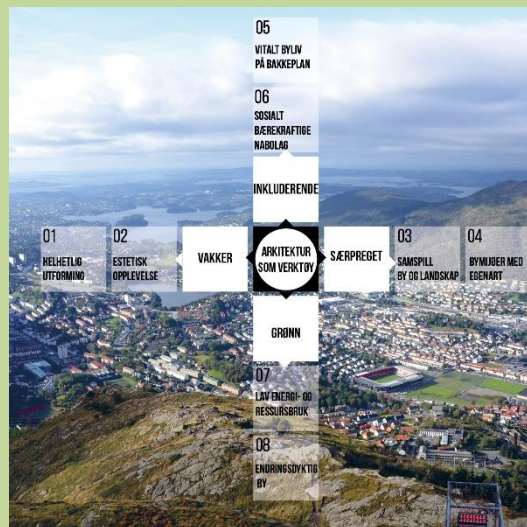
BERGEN
KOMMUNE

Bergen kommune gjør 2 viktige grep:

- Ny KPA 2018 setter kvalitet over utnyttelse og høyder (tar %BRA og høyde ut av planen)
- Etablerer Byarkitekt som skal styrke og tydeliggjøre kommunens forventninger til kvalitet.

Byarkitektens arbeidsområder

Arkitekturstrategi og veiledere

DIGITALISERING AV STRATEGIEN
EKSEMPELSAMLINGER
RÅD/ VEILEDERE

Rådgivning og prosessdriver

PLAN OG BYGGESAKER
OFFENTLIG BYGG OG BYROM
KOMMUNALE STRATEGIER

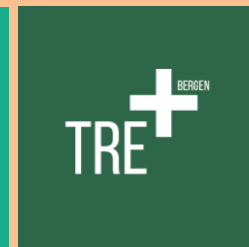
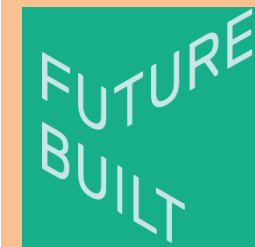

Formidling og kompetansebygging

KONFERANSER OG FAGFORUM
BIFF+BYARKITEKTEN
SOSIALE MEDIER
STUDIETURER / BYVANDRINGER
JURYARBEID/ KONKURRANSE

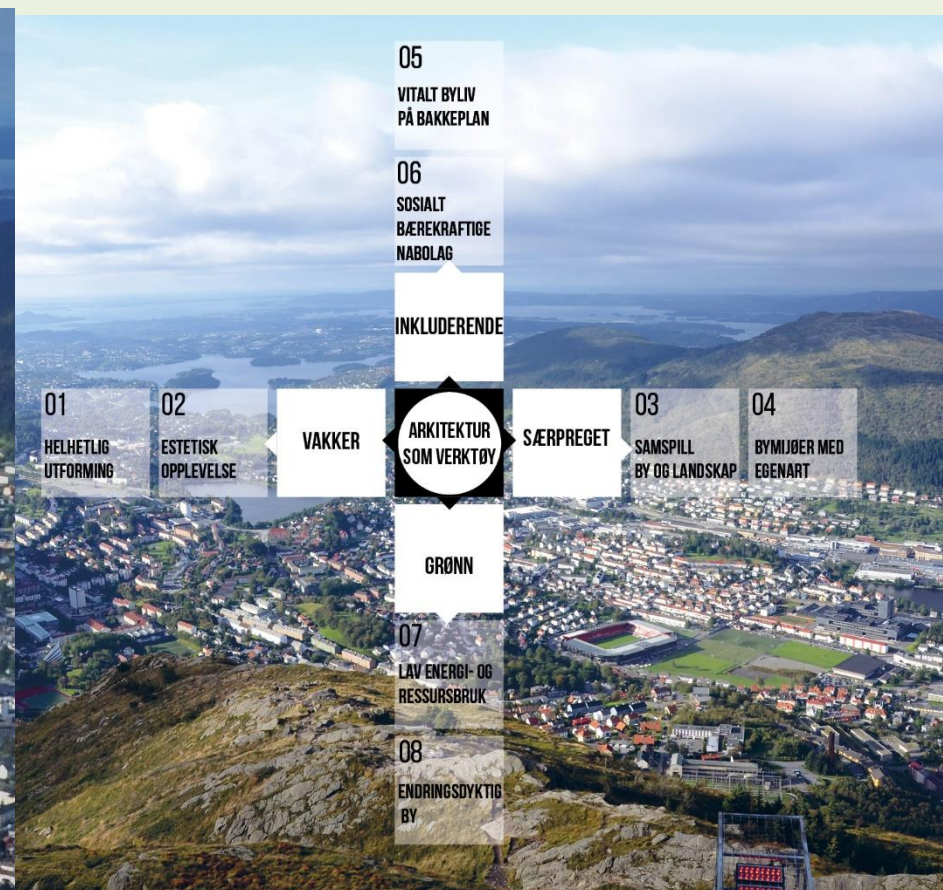

BOPILOT 15-17 juni
24 timer

Strategisk samarbeid og piloter

BOPILOT
BUILDING DIGNITY
FUTURE BUILT
TRESTRATEGI

MÅL

Vårt mål med denne strategien er at arkitektur skal være et sentralt verktøy for å styrke Bergen som en vakker, særpreget, inkluderende og grønn by. Vi kaller denne satsingen Arkitektur +.

Høgskulen på Vestlandet. Foto: Pål Hoff.

TIL ALLE SOM ER MED Å UTVIKLE BERGEN!

BERGEN
KOMMUNE

Hensikten med arkitekturstrategien

EN PLATTFORM FOR SAMSKAPING

Som konkretiserer hva Bergen kommune mener med god arkitektonisk utforming i PBL 29-1 og tydeliggjør bakgrunnen for kommunens skjønn som tillegges i §29-2

«Slik vil strategien fungere som en forutsigbar felles plattform og diskusjonsgrunnlag i utviklingen, vurderingen og godkjenningen av prosjekter.»

HENSIKT

Hensikten med arkitekturstrategien er å:

- bidra til å nå kommunens samfunns mål i KPS
- bidra til fortetting med kvalitet og særpreg
- styrke arkitektonisk kvalitet i kommunale bygg og byrom
- være et utfyllende verktøy til KPA § 8 Byform og arkitektur
- fungere som veileder for vurdering av arkitektonisk kvalitet i saksbehandling
- bidra med gode eksempler

KPA - §8 Arkitektur og byforming

KPA 2018-2030

§ 8 ARKITEKTUR OG BYFORM (PBL § 11-9 NR 6, JF. § 29-2)

8.1 ARKITEKTUR- OG BYFORMING

8.1.1 Gjeldende arkitektur- og byformingspolitikk skal være premissgiver for planlegging og den arkitektoniske utformingen, av alle nye tiltak.

8.2 GENERELLE KRAV

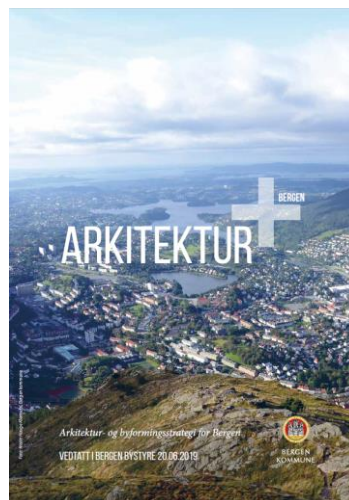
- 8.2.1 Nye tiltak skal fremme opplevelsen av stedets egenart og tilføre bymiljøet nye kvaliteter.
- 8.2.2 Sammenhengende blågrønne strukturer, allmenninger, byrom og offentlig tilgang til sjø og vassdrag skal være de overordnede prinsippene for bystrukturen.
- 8.2.3 Ny byutvikling skal planlegges i en menneskelig skala, med et finmasket byromsforløp der menneskets opplevelse fra gateplan gir premisser for bygningsutformingen.
- 8.2.4 Utforming av byrom og bygninger skal ivareta sammenheng med omkringliggende landskap, stedets historiske strukturer og kulturminner.
- 8.2.5 Bergen skal utvikles som en gåby, med gode lokalsentre, offentlige møtesteder, og mest mulig av hverdagens behov innenfor gang-/sykkelavstand fra boligen. Det skal sikres sammenhengende og attraktive gang- og sykkelforbindelser.
- 8.2.6 Det skal sikres kvalitet i arkitektur og byromsutforming. Det skal legges vekt på nytenking og innovasjon for bygninger og byrom med viktige allmenne funksjoner.
- 8.2.7 Nye tiltak skal tilrettelegge for variasjon i det arkitektoniske uttrykket, innenfor rammen av en tydelig helhetskarakter.
- 8.2.8 Byrom og grønnsstruktur skal planlegges for allsidig aktivitet, med grønne kvaliteter og bruk av vann.
- 8.2.9 Nye byggetiltak skal ha god terrengtilpasning med minst mulig bruk av store skjæringer, fyllinger og murer.

8.3 STEDSANALYSE

- 8.3.1 Det skal utarbeides en innledende stedsanalyse før oppstartsmøte for reguleringsplaner i sone 1-3, og for tiltak som søkes unntatt fra plankrav i henhold til § 3.3.1.

8.1 ARKITEKTUR- OG BYFORMING

8.1.1 Gjeldende arkitektur- og byformingspolitikk skal være premissgiver for planlegging og den arkitektoniske utformingen, av alle nye tiltak.

VAKKER

01

HELHETLIG UTFORMING

Utform bygg og byrom ut fra en samlende idé som løser flere oppgaver og skaper merverdi

02

ESTETISK OPplevelSE

Skap rom som stimulerer, inspirerer og beriker våre sanselige og romlige opplevelser

SÆRPREGET

03

SAMSPILL MELLOM BY OG NATUR

Styrk koblingen mellom bebyggelse og landskap, og bruk vegetasjon og vann som en ressurs

04

BYMILJØER MED EGENART

Bygg videre på stedets unike kvaliteter og kulturminneverdier, og utform identitetsskapende bygg og byrom

INKLUDERENDE

05

VITALT BYLIV PÅ BAKKEPLAN

Utform bebyggelse slik at den stimulerer til aktiv bruk av gater og byrom, og øker opplevelseskvaliteten for fotgjengere

06

SOSIALT BÆREKRAFTIGE NABOLAG

Skap bygg og byrom som gir alle mulighet til å være aktive deltakere i fellesskapet, og som stimulerer til sambruk

GRØNN

07

LAV ENERGI- OG RESSURSBRUK

Velg innovative og helhetlige energi- og klimaløsninger som gir høy arkitektonisk og miljømessig kvalitet

08

ENDRINGSDYKTIG BY

Planlegg for et klima og samfunn i endring ved å prioritere fleksible løsninger og optimalisere arealbruk

01

NY ARKITEKTUR SKAL BIDRA TIL EN

HELHETLIG UTFORMING

VAKKER

18

PRINSIPP FOR
UTFORMING

*Utform bygg og byrom ut fra en samlende idé som løser
flere oppgaver og skaper merverdi*

BERGEN
KOMMUNE

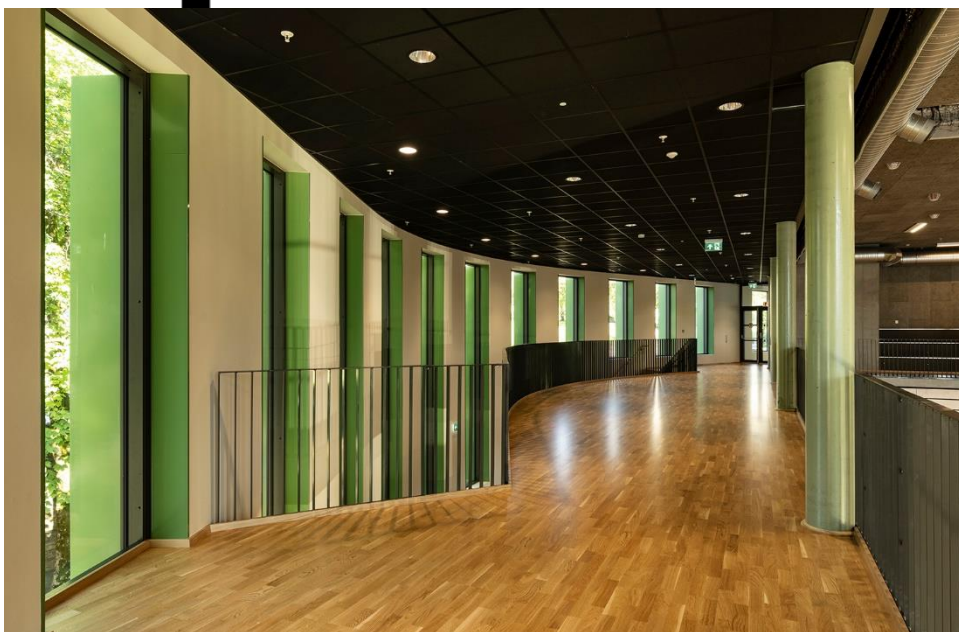
02

NY ARKITEKTUR SKAL GI EN

ESTETISK OPPLEVELSE

PRINSIPP FOR
UTFORMING

*Skap rom som stimulerer, inspirerer og beriker
våre sanselige og romlige opplevelser*

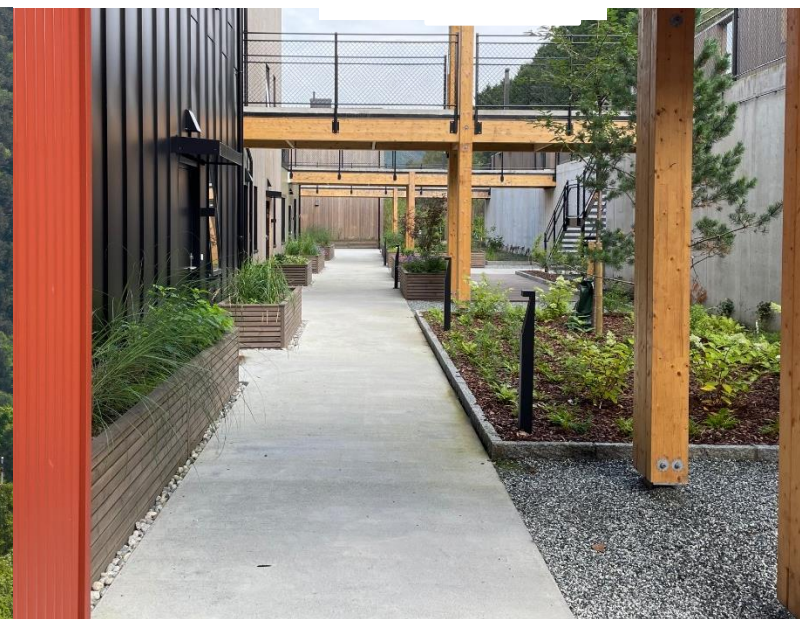
BERGEN
KOMMUNE

03

NY ARKITEKTUR SKAL GI ET GODT

SAMSPILL MELLOM BY OG NATUR

PRINSIPP FOR
UTFORMING*Styrk koblingen mellom bebyggelse og landskap,
og bruk vegetasjon og vann som en ressurs*

04

NY ARKITEKTUR SKAL BIDRA TIL

BYMILJØER MED EGENART

SÆRPREGET

PRINSIPP FOR
UTFORMING

*Bygg videre på stedets unike kvaliteter og kulturminne-
verdier, og utform identitetsskapende bygg og byrom*

24

BERGEN
KOMMUNE

05

NY ARKITEKTUR SKAL STIMULERE TIL ET

VITALT BYLIV PÅ BAKKEPLAN

PRINSIPP FOR
UTFORMING

Utform bebyggelse slik at den stimulerer til aktiv bruk av gater og byrom, og øker opplevelseskvaliteten for fotgjengere

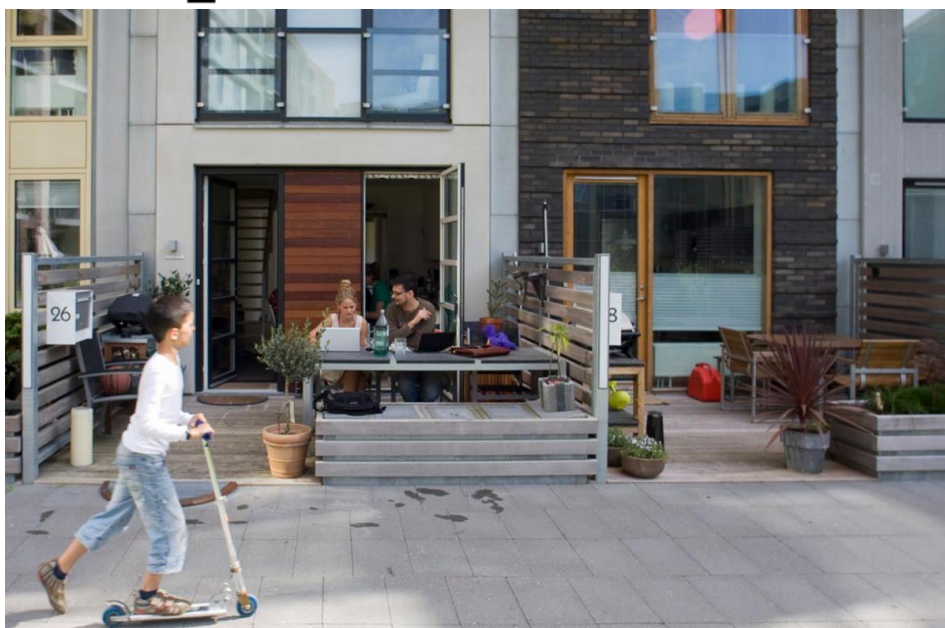
06

NY ARKITEKTUR SKAL BIDRA TIL

SOSIALT BÆREKRAFTIGE NABOLAG

PRINSIPP FOR
UTFORMING

Skap bygg og byrom som gir alle mulighet til å være aktive deltakere i felleskapet, og som stimulerer til sambruk

07

NY ARKITEKTUR SKAL BIDRA TIL

LAV ENERGI- OG RESSURSBRUK

GRØNN

30

PRINSIPP FOR
UTFORMING

Velg innovative og helhetlige energi- og klimaløsninger som gir høy arkitektonisk og miljømessig kvalitet

BERGEN
KOMMUNE

08

NY ARKITEKTUR SKAL BIDRA TIL EN

ENDRINGSDYKTIG BY

GRØNN

32

PRINSIPP FOR
UTFORMING

Planlegg for et klima og samfunn i endring ved å prioritere fleksible løsninger og optimalisere arealbruk

BERGEN
KOMMUNE

ARKITEKTURSTRATEGI I PRAKSIS

IDE OG KONSEPTFASE

Arkitekturstrategien kan brukes av utbyggere, byplanleggere og arkitekter for å forstå hvilke forventninger kommunen har til fremtidige byggeprosjekter. Strategien kan brukes til å styre prosjekter i en retning som er i tråd med kommunens målsettinger om en vakker, sæpreget, inkluderende og grønn by.

REGULERINGSPLAN

Arkitekturstrategien skal legges til grunn i alle planer, og det vurderes i hver enkelt plan hvordan den følger opp kommunens arkitekturstrategi.

BYGGESAK

Arkitekturstrategien legges til grunn for kommunens vurderinger av tiltak, og utdypes kommunens skjønn iht. pbl. §29.2.

UTFØRELSE/ BYGGEFASE

Arkitekturstrategien gir føringer til kvaliteter ved utførelse. Materialer, utførelse og detaljer har en avgjørende betydning for sluttresultatet.

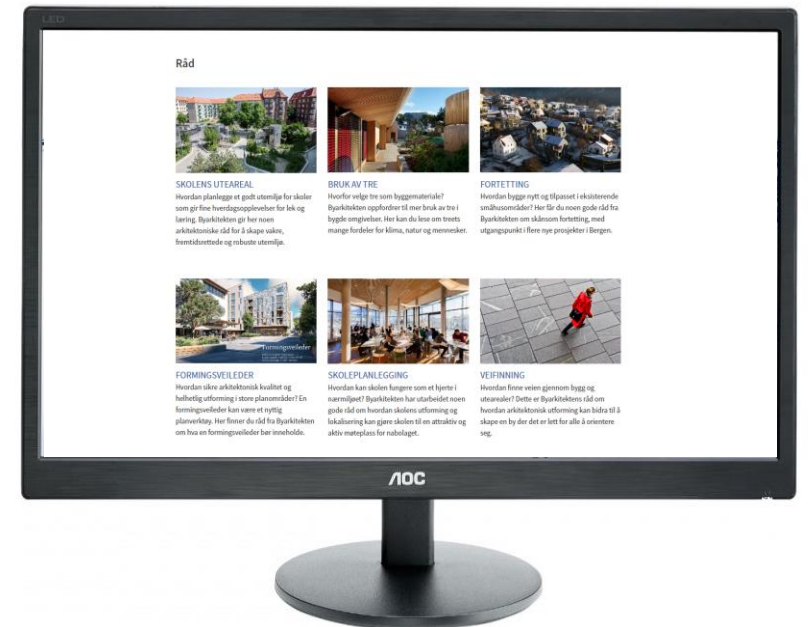
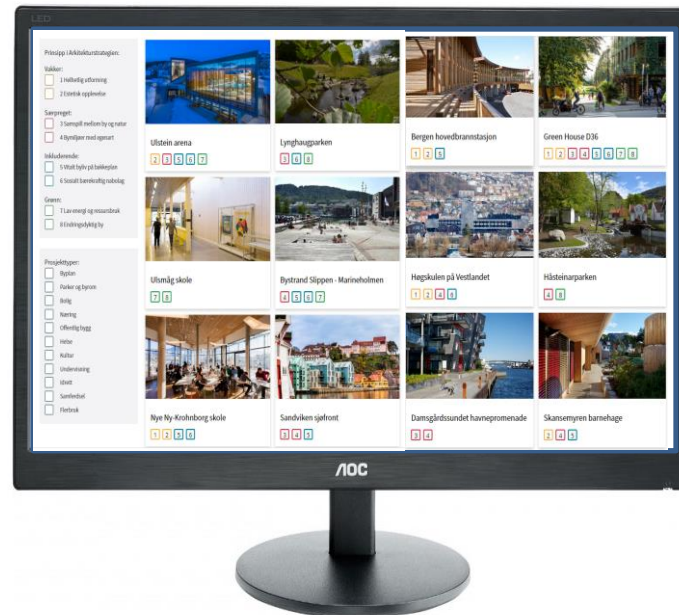
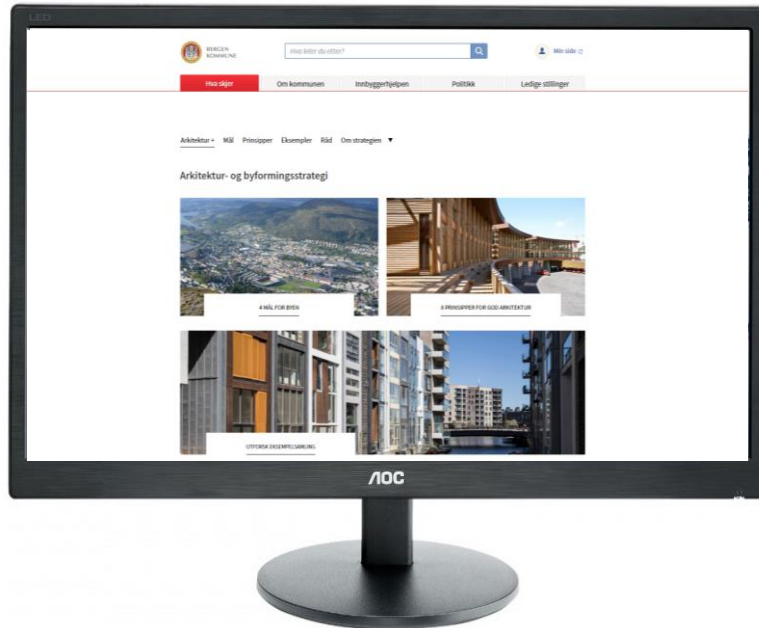
**Bruk av
ARKITEKTUR+
i Plansaker**

**Bruk av
ARKITEKTUR+
i Byggesaker**

FORMIDLING OG DIGITALISERING

Bergen kommune - Arkitektur- og byformingsstrategi

Utvidet eksempelsamling

Råd innenfor ulike tema

BERGEN KOMMUNE

Byarkitektens rådgivning i Plan- og byggesaker

19.01.2024

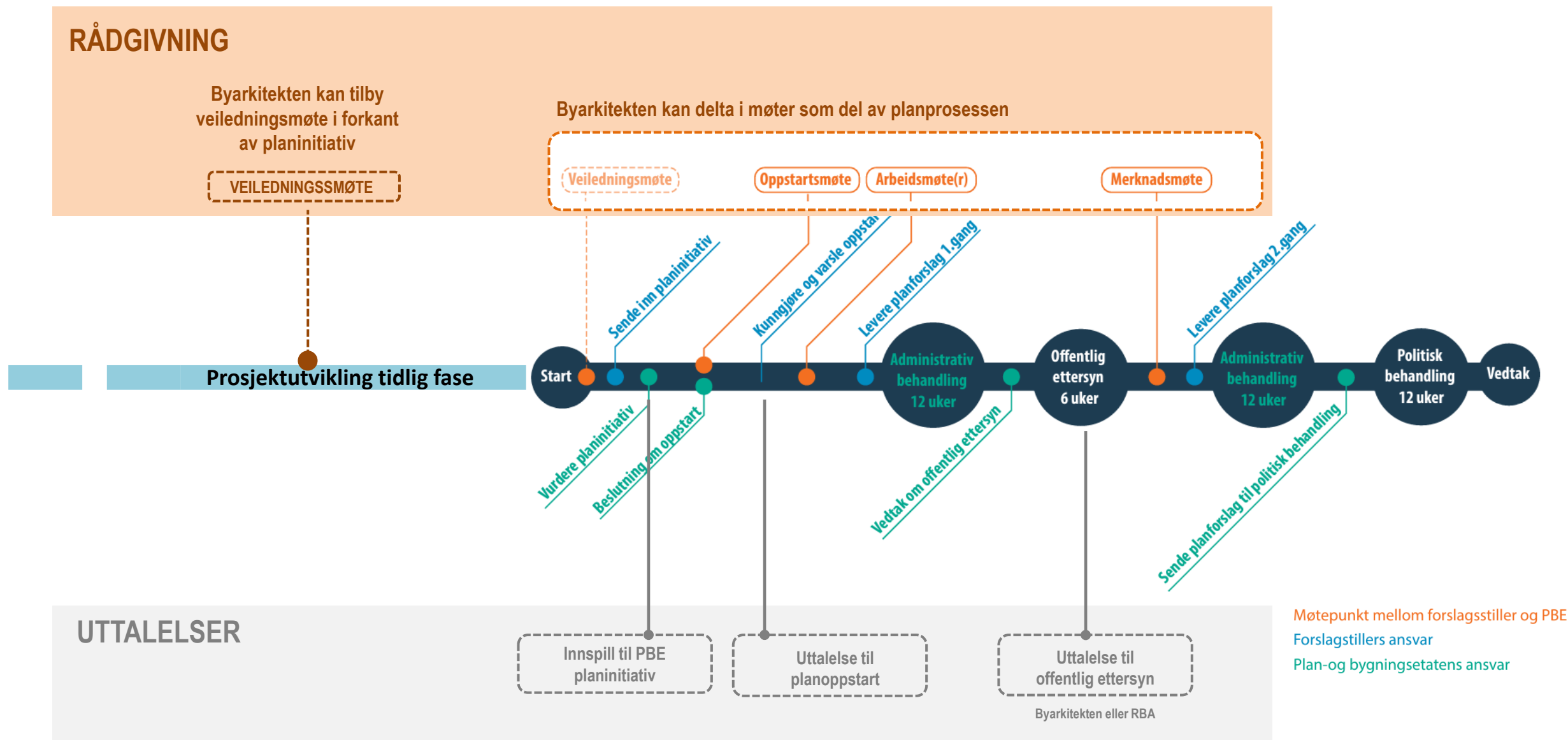
Plan- og
byggesaker

**ROLLE - Rådgiver og pådriver
Brobygger, «mediator» i løsningsorienterte prosesser.**

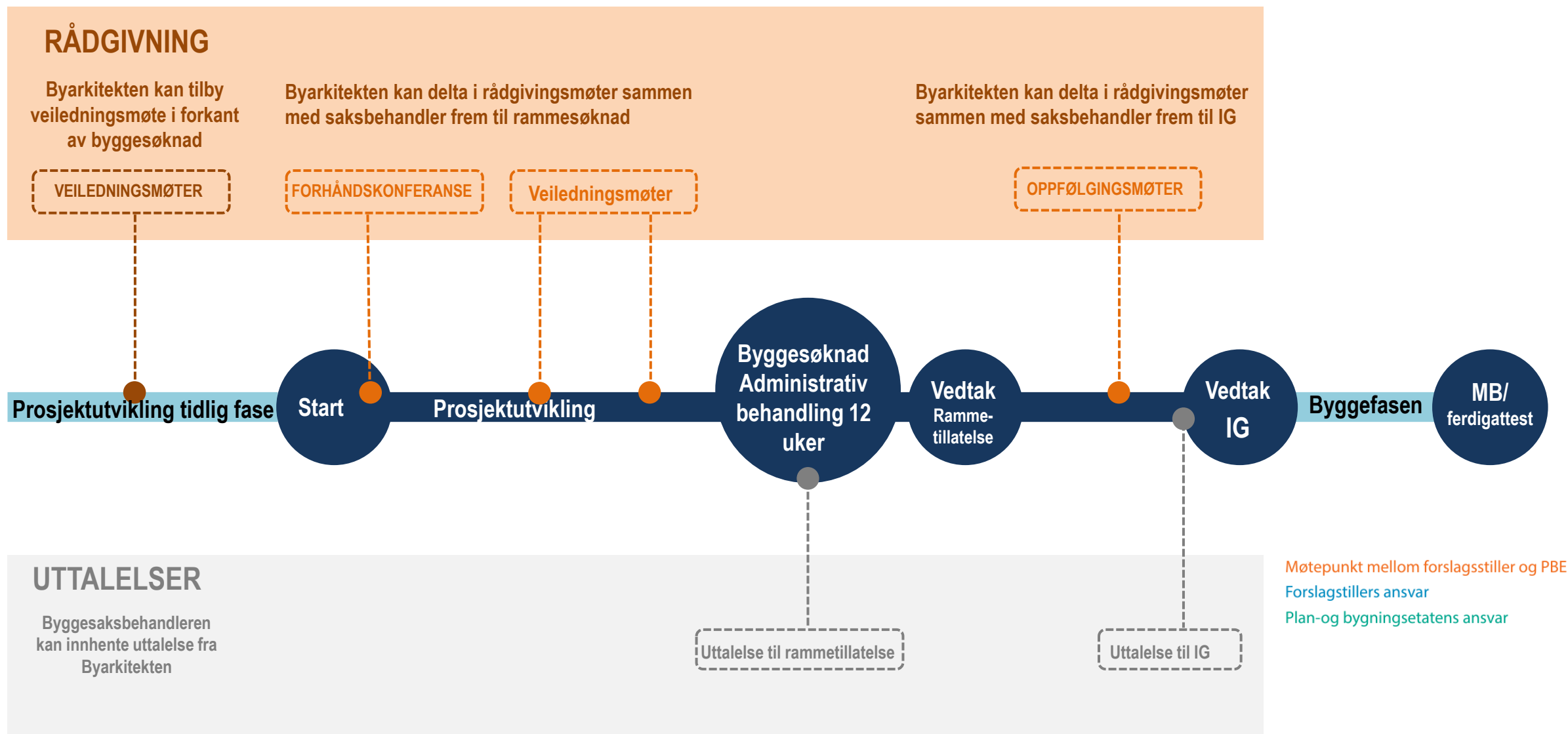

BERGEN
KOMMUNE

Rådgiving og uttalelser i plansaker

Rådgiving og uttalelser i byggesaker

Nye virkemidler

FORMINGSVEILEDER

Arkitektur + Mål Prinsipper Eksempler Råd Om strategien ▼

FORMINGSVEILEDER

Formingsveileder
Delfeltene S8 og S10 Mindemyren
Reguleringsplan Årstad gnr 15 bnr.210 m.l.
Nasjonal arealplan-ID 4601_66060000

Det er laget formingsveileder for Delfelt S8-10 Mindemyren- Bergen Meieri, der det planlegges et nytt urbant nabolag med rundt 600 nye leiligheter.
Bilde: Mad Arkitektur

Hvordan sikre arkitektonisk kvalitet og helhetlig utforming i store planområder? En formingsveileder kan være et nyttig planverktøy. Her finner du råd fra Byarkitekten om hva en formingsveileder bør inneholde.

Hva er en formingsveileder?

En formingsveileder- eller designhåndbok- er et plandokument som utarbeides i forbindelse med områdeplaner eller store reguleringsplaner, for å gi rammer for variert arkitektur innenfor en helhetlig arkitektonisk karakter for transformasjonsområder.

Den består av et sett med prinsipplesninger eller spilleregler for utforming av bebyggelse og byrom. Disse er spesifikke for den enkelte planen. Formingsveilederen skal brukes som referansedokument for utbygger, formgivere og saksbehandlere ved byggesaksbehandling innenfor planområdet.

Hvorfor utarbeide en formingsveileder?

Det er ofte en utfordring å sikre en helhetskarakter og arkitektoniske kvaliteter i reguleringsplaner. Dette gjelder særlig i transformasjonsområder som skal utvikles over lang tid av flere ulike utbyggere og ulike arkitekter.

Standardbestemmelser om høy arkitektonisk kvalitet viser seg ofte å være for generelle, og gir ikke noen tydelige retninger for hvilke kvaliteter man ønsker. Stramme planbestemmelser kan gå på bekostning av variasjon, kreative løsninger og fleksibilitet i byggesaksfasen.

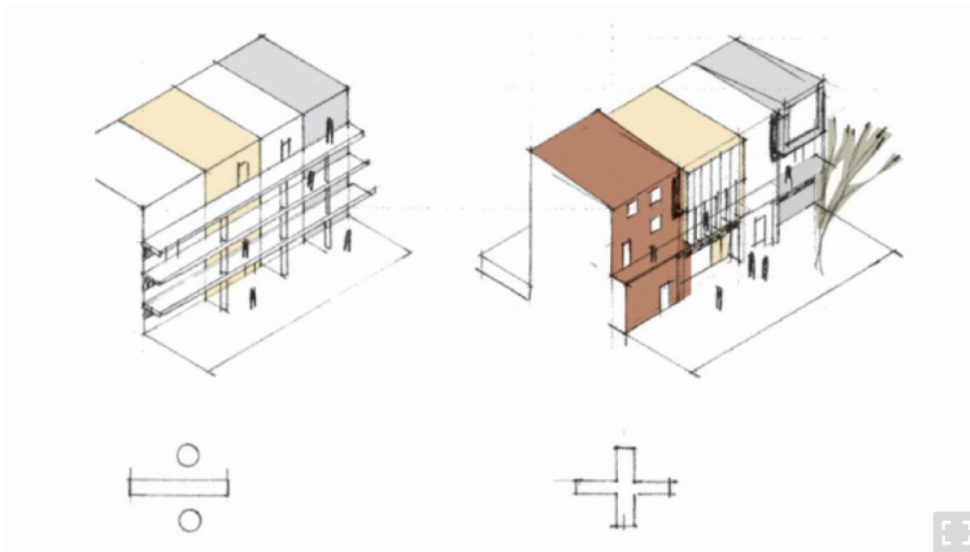
I området Sluseholmen i Sydhavnen, København er hver bygningsfasade i kvartalet utformet av ulike arkitekter, som fikk stor frihet innen tydelige rammer angitt av formingsveilederen.
Bilde: Lars Just

For å sikre arkitektonisk kvalitet fra reguleringsplan til byggesak
Prøver dette ut nå på en del større planer i samarbeid med PBE
[Bergen kommune - FORMINGSVEILEDER](#)

Nye virkemidler

FORMINGSVEILEDER

[Bergen kommune - FORMINGSVEILEDER](#)

Arkitektoniske retningslinjer for Slusseholmen i København angir bla. prinsipper for oppbygging av svalganger mot felles rom: " Svalganger kan utføres i opp til 200cm bredde. Svalganger skal fremstå som en del av den individuelle fasadekomposisjon, og fremstå som en integrert del av fasaden".

Bilde: Arkitema

Prinsippløsninger - ikke detaljløsninger

Formingsveilederen skal angi en rekke prinsippløsninger for typiske situasjoner for utformingen av bebyggelse og byrom som samlet vil bidra til et godt samspill mellom ulike elementer.

For bebyggelsen kan det for eksempel være hvordan bebyggelsen møter bakken og avsluttes mot himmelen, hvordan det angis en rytme i fasadene basert på en ønsket gate/byromskarakter, plassering av inngangspartier, hvordan hjørner i kvartaler utformes, eller en presentert farge- og materialpalett.

Prinsipper for utforming av utearealer skal være basert på gate/byromskarakter og ønsket bruk/aktivitetsnivå. Det kan for eksempel være å angi ulike møter med vannet, type og rytme i vegetasjon, bygulvets utforming og beleg, type møblering, prinsipp for terrengbehandling og murer.

Nye virkemidler

FORMINGSVEILEDER

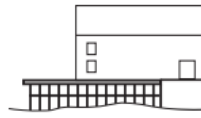
Eksempel fra Nøstegaten
Illustrasjonshefte en tidlig utgave
av formingsveileder

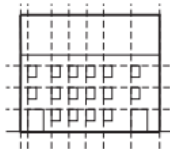
MARKANT TAK-
LANDSKAP

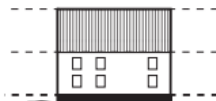
FÅ MATERIALER
- Enkelhet og robusthet

GRIDSTRUKTUR
- Letthet og fleksibilitet

KONSTRUKSJON
- Rasjonelt byggeri

TYDELIG BASE
- Overgang mot bakken

ARKER
- Husets "øye"

FARGER PÅ TAK
- Varme og diversitet

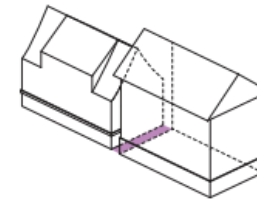
Arealplan ID 64310000 – Bergenhus gnr.165, bnr 574 m.fl., Nøstegaten

Med Henning Larsen TREDJE NATUR

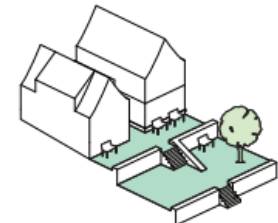
Formingsprinsipper for utvikling av en stedsegen arkitektur

Lærdom fra Nøstet - Nordnes

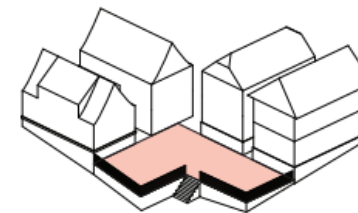
- Romlig variasjon
- Kantsoner gir myk overgang fra privat til offentlig
- Nivåforskjell skaper buffer
- Forskyvninger i fasade bryter ned volum
- Variasjon i takform
- Variasjon i høyder - gesims høyde
- Variert fasadekledning
- Variasjon i farger
- Kunstnerisk utforming med brolegging og gatemøbler

Smau - passasjer

Gatetun

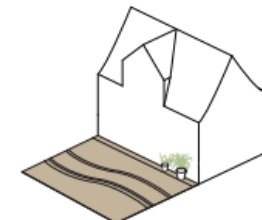
"Hemmelige rom"

Trapp = buffersone = kantsone

Trekledning - variasjon

Kunstnerisk utforming

Nye virkemidler

FORMINGSVEILEDER Eksempel fra Nøstegaten

Arealplan ID 64310000 – Bergenhus gnr365, bnr 574 m.fl., Nøstegaten

Generelle prinsipper for bebyggelse BBB1-BBB6 & BKB2-3:

De ulike bygningene utformes som varianter basert på disse formingsprinsippene. Dette gir mangfoldige utformingsmuligheter innenfor et helhetlig system, og ivaretar balansen mellom sammenheng og variasjon.

Tydlig Hovedform
-taklandskap med stedsidentitet

Prinsipp for utforming:

- Bruk av skråtak for å skape et variert taklandskap som samtidig senker gesimene og opplevd høyde fra gateplanet.
- Hovedform og sekundær form kan settes sammen på ulik måte.
- Skråtak kan settes sammen på ulike måter tilpasset de ulike gatesituasjoner – se snitt side 23-25

+

Lett sekundær form
-Fleksibilitet

Prinsipp for utforming:

- Takoppsett/takark kan utgjøre maks 45% av takflaten.
- Takark kan etableres i forlengelse av byggets fasadelliv og gå over to etasjer. Takarker kan ikke ha utragende balkong.
- Varierte gavmønstre

+

Møtet med bakken
- Forhager og kantsoner

Prinsipp for utforming:

- Innganger plasseres mot offentlige byrom med trinnfrie inngangssoner.
- Balkonger kan krysse ut maksimum 1,6 m fra fasadelliv.
- Det skal være fri høyde på min. 5 m over offentlig gangareal/torg/gatetun.
- Kantsoner håndterer overgangen mellom offentlig, felles og privatrealer.

VELKOMMEN TIL RÅDGIVING HOS OSS

BYARKITEKTEN

BERGEN KOMMUNE

Byantikvaren

Identitet og særpreg
- Hvordan rådgir Byantikvaren?

19.01.2024

- Rolleforståelse
- Rådgiving, tilgang, samarbeid mellom etatene
- Kulturmiljøplanens forventninger til nye prosjekter/Kulturminnestrategi for Bergen
- Fokus på fortetting i hensynssone kulturmiljø h570

BYANTIKVAREN

- Opprettet i 1993
- **Fagetat for kulturmiljøvern** med faglig ansvar for det lokale kulturmiljøvernet i Bergen kommune. Vi skal gi gode faglige beslutningsgrunnlag for politiske og administrative vedtak.
- Del av samlet kulturmiljøforvaltning, etablert samarbeid på tvers av tre forvaltningsnivå, to lovverk. Plan- og bygningsloven og Kulturminneloven.
- Verdensarvforvaltning, internasjonalt samarbeid og forpliktelser
- **Byantikvaren har 12 ansatte**, innenfor fagområdene arkeologi, arkitekturhistorie og bygningsvern, arkitektur, geografi, kartografi/GIS og en administrativ stilling.
- **Bygningsvern i praksis og formidling.** Byantikvaren holder til i transformerte lokaler i Skostredet 5: «Byantikvarens laboratorium». Fikk DOGA pris i sirkulær økonomi i 2021 for lokalene.

FORVALTNING AV KULTURMILJØ I BERGEN

Den offentlige Kulturmiljøforvaltningen -er fordelt på flere forvaltningsnivå:

Byantikvaren:

- Bergen kommune, ved Byantikvaren, har ansvar for lokalt og kommunalt kulturmiljøvern etter PBL.

Fylkeskommunen:

- Undersøkelsesplikt for automatisk fredete kulturminner, ikke Bergen sentrum
- Forvaltning av de fleste fredede bygninger og anlegg.
- Som regional planmyndighet gir fylkeskommunen innspill til reguleringsplaner og byggesaker i enkelte tilfeller.
- Høringsinstans for Bergen kommune: Dispensasjoner etter PBL
- Fylkeskommunen har innsigelsesrett i plansaker når regionale eller nasjonale kulturmiljøinteresser er truet. (Avklaringer ved planoppstart)

Riksantikvaren:

- Eaglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet
- Riksantikvaren utreder og vedtar fredninger av bygninger og anlegg. Riksantikvaren, er myndighet for forvaltningen av den fredete middelalderbygrunn og middelalderbyggene i Bergen. Kirker.

Sjøfartsmuseet: Marine kulturminner.

Klima- og miljødepartementet (KMD): Det nasjonale kulturminnvernet gjennom stortingsmeldinger o.l. og er den øverste kulturminnemyndighet

BYANTIKVAREN ORGANISASJON – med oppgaveporteføljer

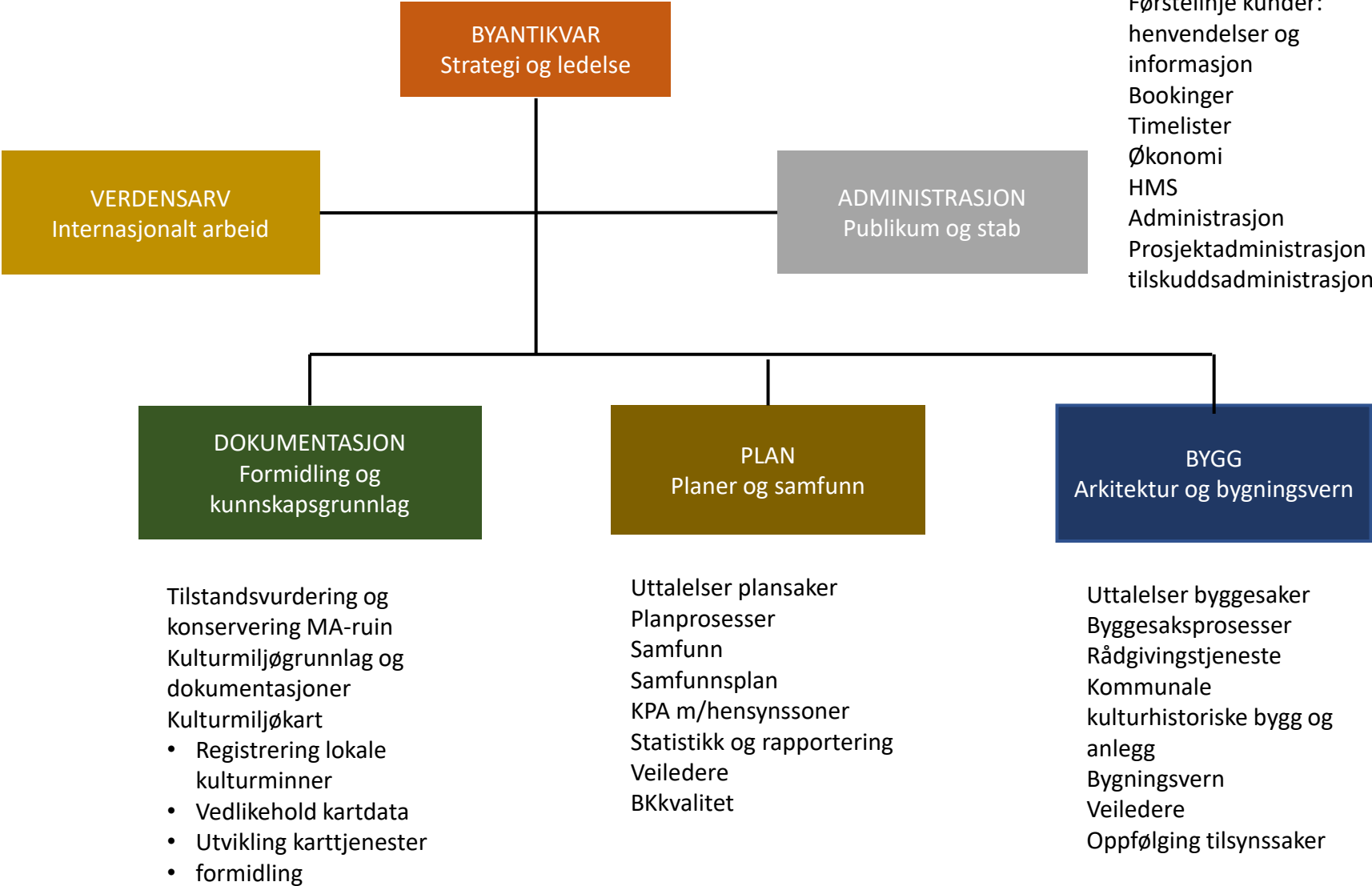
Verdensarvkoordinator

- Kontaktpunkt Bryggen
- Sekretariat råd
- Forvaltningsplan
Bryggen handlingsdel

Lokal
verdensarvforvaltning,
internasjonalt samarbeid

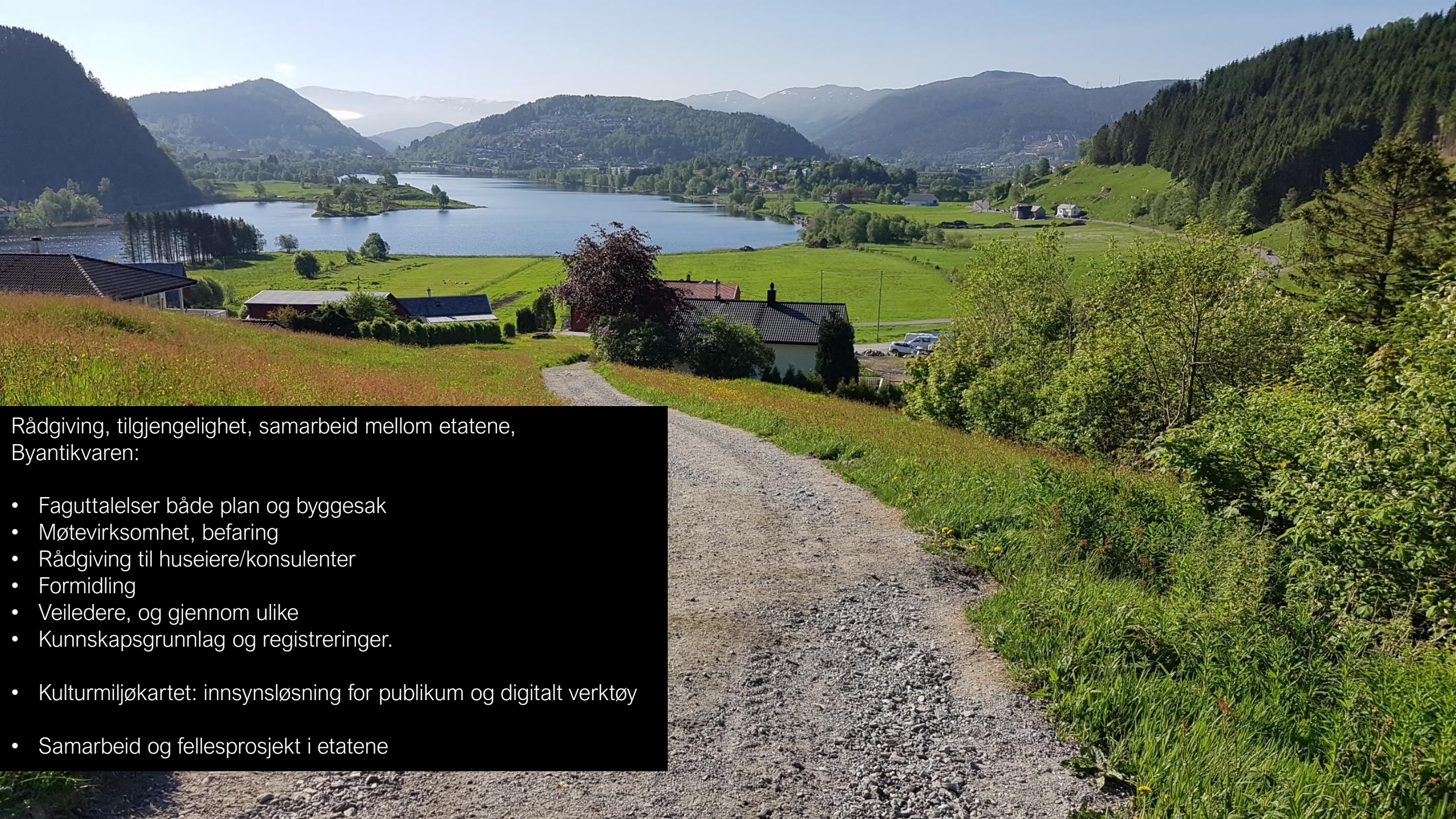

- **Buffersone Bryggen**
- KUVA
- Fargeplan
- Skifertak
- Klimautsatte
kulturmiljø
- Historisk skilting
- Med mer..

Førstelinje kunder:
henvendelser og informasjon
Bookinger
Timelister
Økonomi
HMS
Administrasjon
Prosjektadministrasjon
tilskuddsadministrasjon

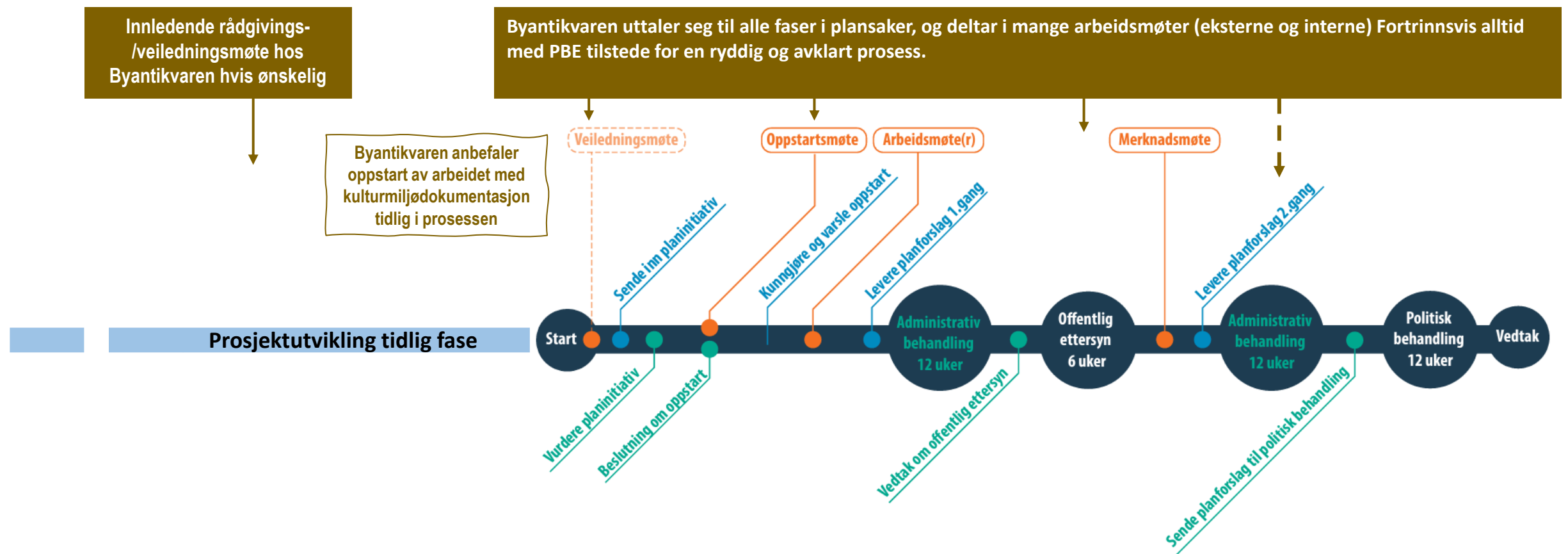

Rådgiving, tilgjengelighet, samarbeid mellom etatene, Byantikvaren:

- Faguttalelser både plan og byggesak
 - Møtevirksomhet, befaring
 - Rådgiving til huseiere/konsulenter
 - Formidling
 - Veiledere, og gjennom ulike
 - Kunnskapsgrunnlag og registreringer.
-
- Kulturmiljøkartet: innsynsløsning for publikum og digitalt verktøy
 - Samarbeid og fellesprosjekt i etatene

Rådgiving og uttalelser i plansaker

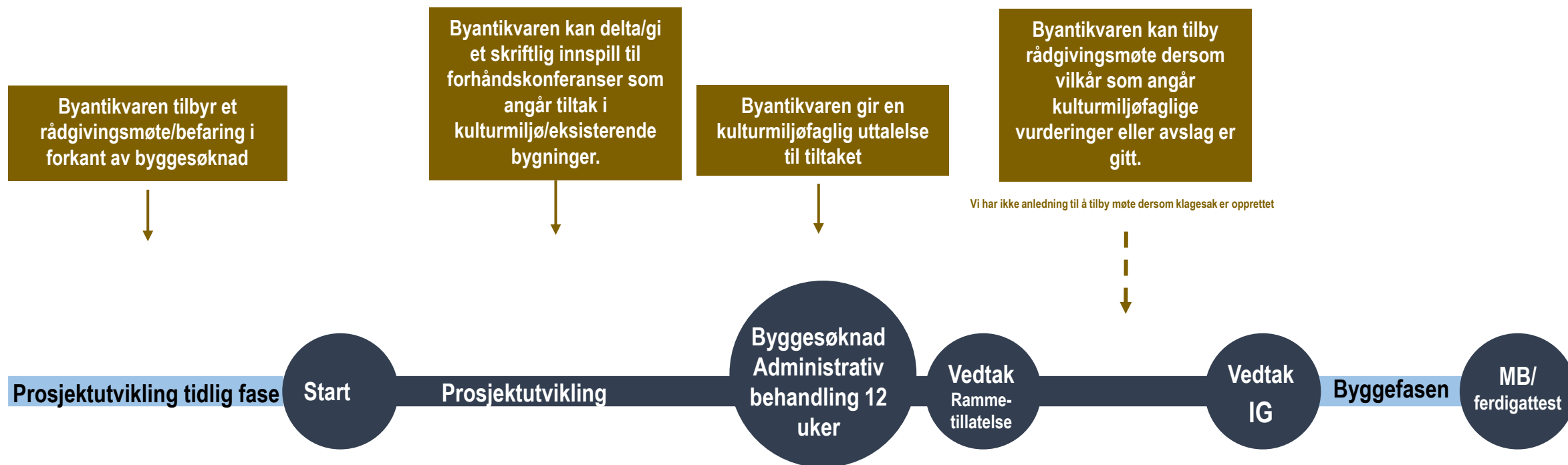

UTTALELSER: Byantikvaren uttaler seg til alle faser i plansaker

Møtepunkt mellom forslagsstiller og PBE
Forslagstillers ansvar
Plan- og bygningsetatens ansvar

Rådgiving og uttalelser i byggesaker

UTTALELSE: Byantikvaren skal uttale seg i saker som omfatter kulturminner og kulturmiljø og skal behandles etter Plan- og bygningsloven.

-Hensynssone bevaring kulturmiljø, bestemmelsesområde historisk senter, regulerte bygg og anlegg etc.

Jf. ny §29-2 skal Byantikvaren uttale seg til tiltak som berører «viktige historiske, arkitektoniske og andre kulturelle verdier»

Kulturminnevern på bergensk- hvordan rådgir Byantikvaren?

- Identitet og særpreg – kulturhistoriske kvaliteter og verdier å ta vare på, bygge videre på, å videreføre.

Kulturmiljøplanen for Bergen består av tre deler og en digital kartløsning:

- Del 1: En overordnet kulturminnestrategi som peker ut kommunens kulturminnepolitikk
- Del 2: En kunnskapsdel som beskriver kulturlandskap, områder, strukturer, utvalgte eksempler og tematiske analyser
- Del 3: En handlingsdel som skal følge opp utfordringer, visjoner, ambisjoner og mål med konkrete tiltak
- Kulturmiljøkart – innsynsløsning og verktøy

Kulturminnestrategiens 5 tematiserte hovedmål:
Identitet og særpreg - Bærekraft - Kunnskap - Verdensarv - Sikring

1. IDENTITET (og særpreg)

I Bergen skal vern av kulturminneverdier sikre kvalitet, identitet og særpreg i byutviklingen.

2. BÆREKRAFT

I Bergen skal kulturminneverdier ivaretas og forvaltes gjennom ansvarlig og klimavennlig bruk, gjenbruk og transformasjon.

3. KUNNSKAP

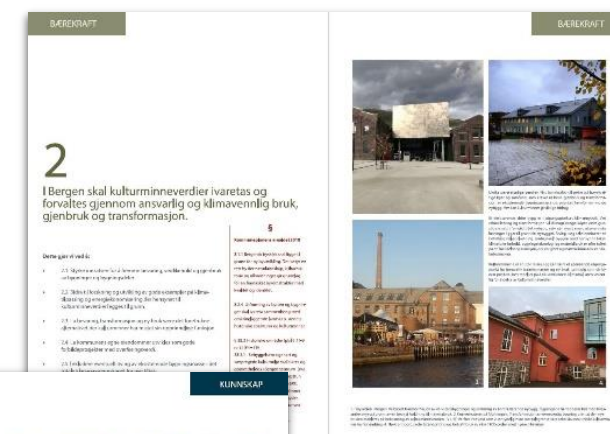
Forvaltning av kulturminner i Bergen skal baseres på kunnskap og forståelse.

4. VERDENSARV

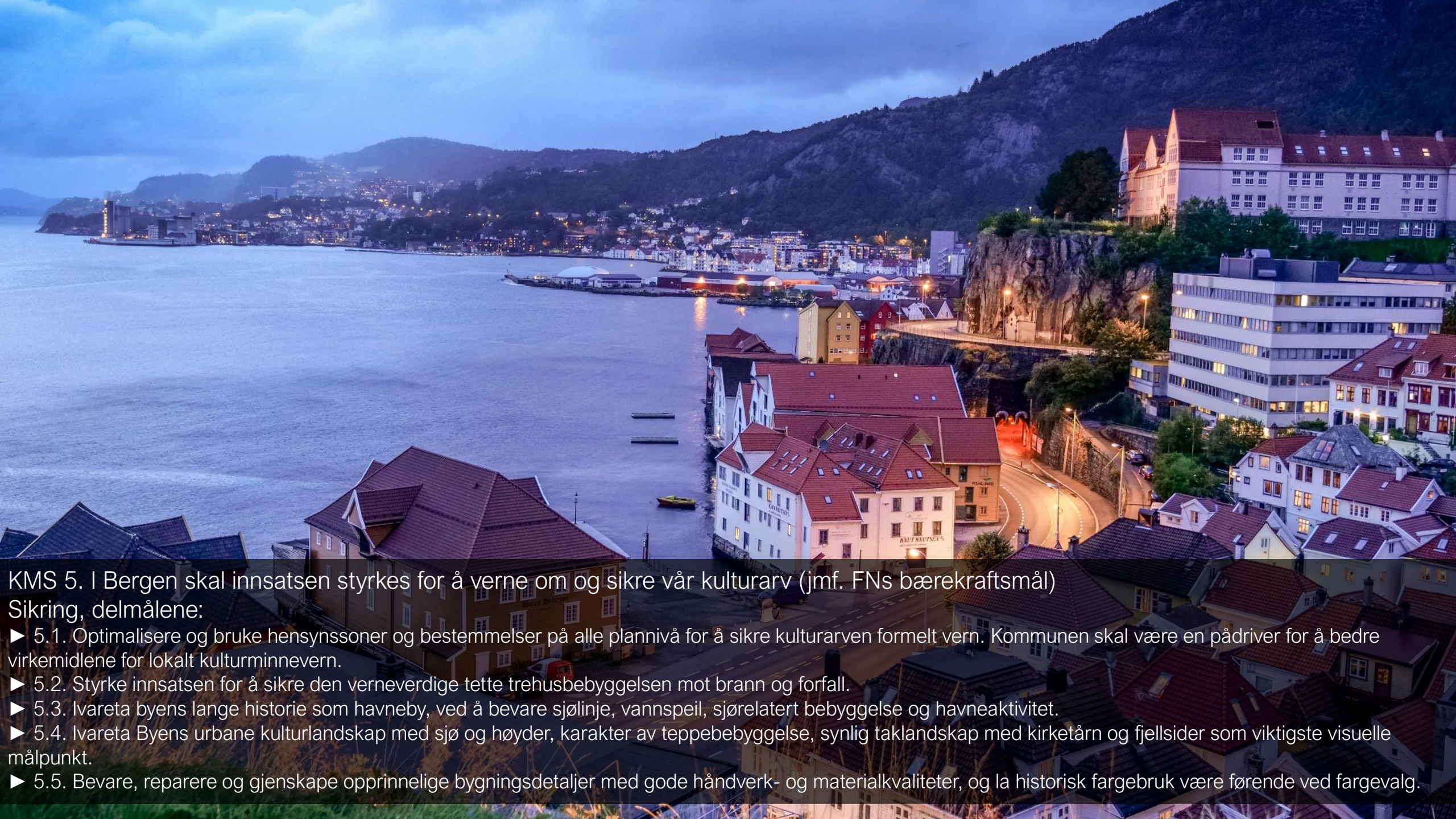
Bryggens universelle verdier som verdensarv, og middelalderbyen som helhet, skal sikres.

5. SIKRE KULTURARV

I Bergen skal innsatsen styrkes for å verne om og sikre vår kulturarv.

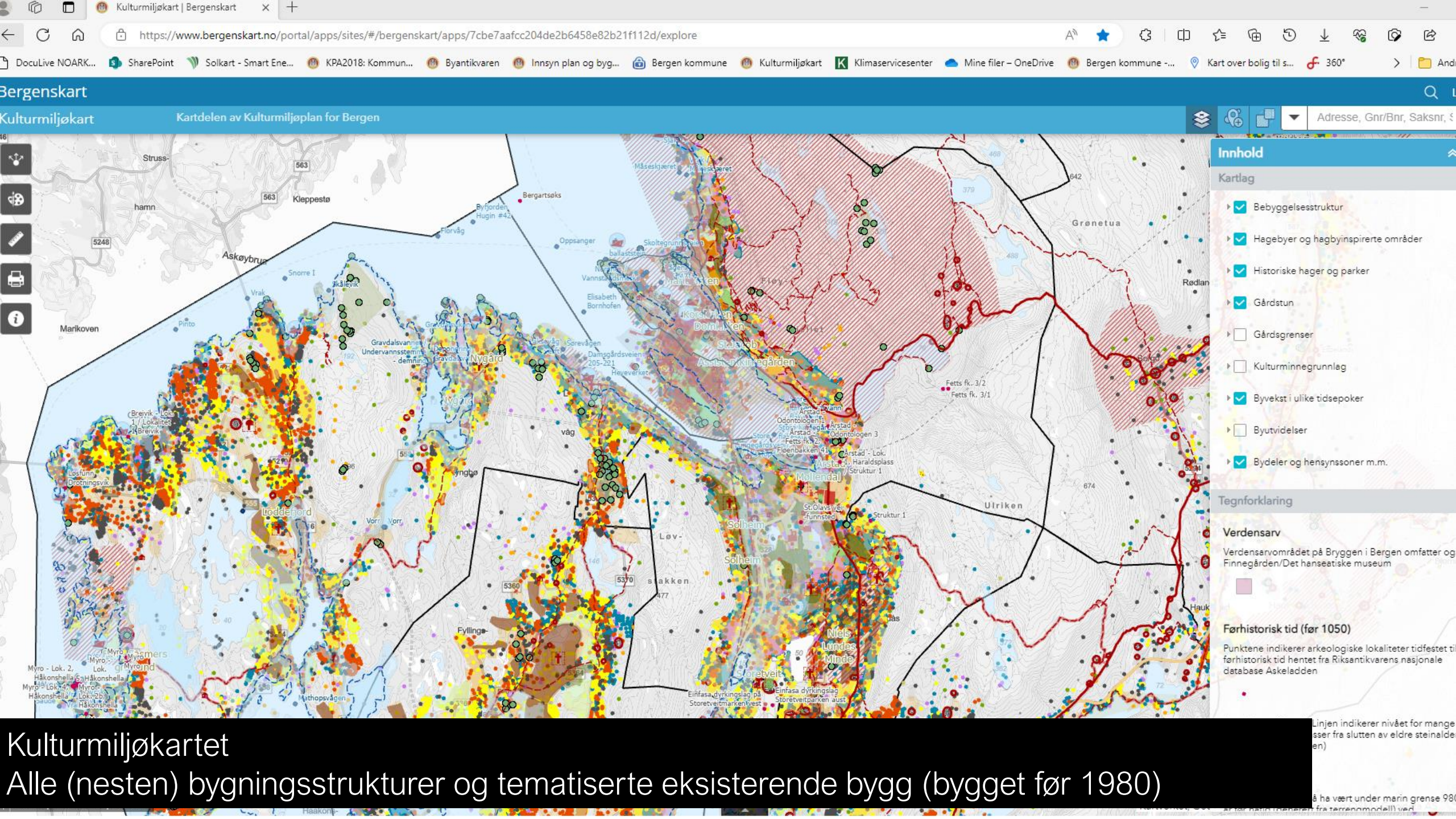
BERGEN
KOMMUNE

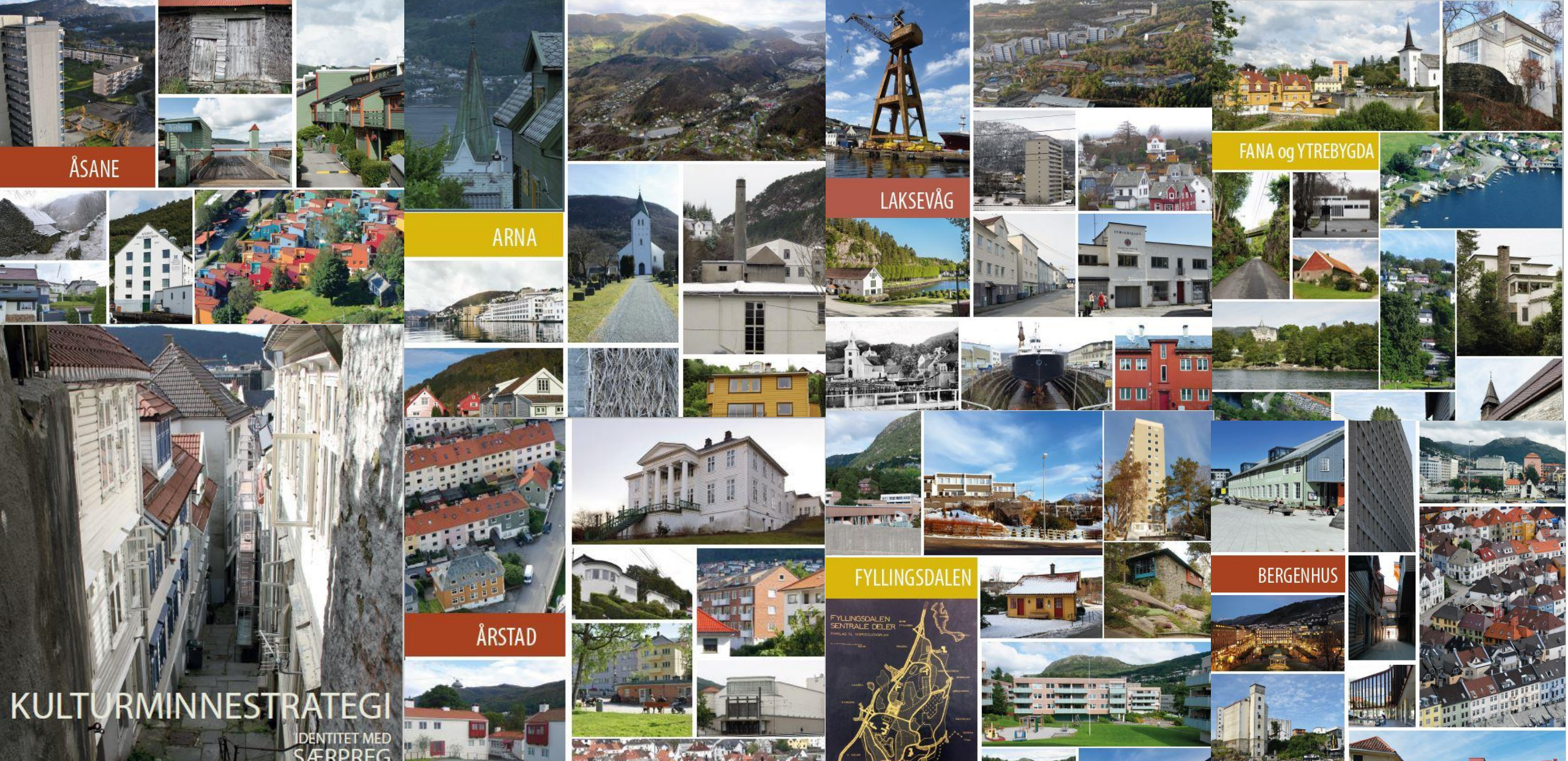

KMS 5. I Bergen skal innsatsen styrkes for å verne om og sikre vår kulturarv (jmf. FNs bærekraftsmål)

Sikring, delmålene:

- 5.1. Optimalisere og bruke hensynssoner og bestemmelser på alle plannivå for å sikre kulturarven formelt vern. Kommunen skal være en pådriver for å bedre virkemidlene for lokalt kulturminnevern.
- 5.2. Styrke innsatsen for å sikre den verneverdige tette trehusbebyggelsen mot brann og forfall.
- 5.3. Ivareta byens lange historie som havneby, ved å bevare sjølinje, vannspeil, sjørelatert bebyggelse og havneaktivitet.
- 5.4. Ivareta Byens urbane kulturlandskap med sjø og høyder, karakter av teppebebyggelse, synlig taklandskap med kirketårn og fjellsider som viktigste visuelle målpunkt.
- 5.5. Bevare, reparere og gjenskape opprinnelige bygningsdetaljer med gode håndverk- og materialkvaliteter, og la historisk fargebruk være førende ved fargevalg.

Kulturmiljøplanens forventninger til nye prosjekter

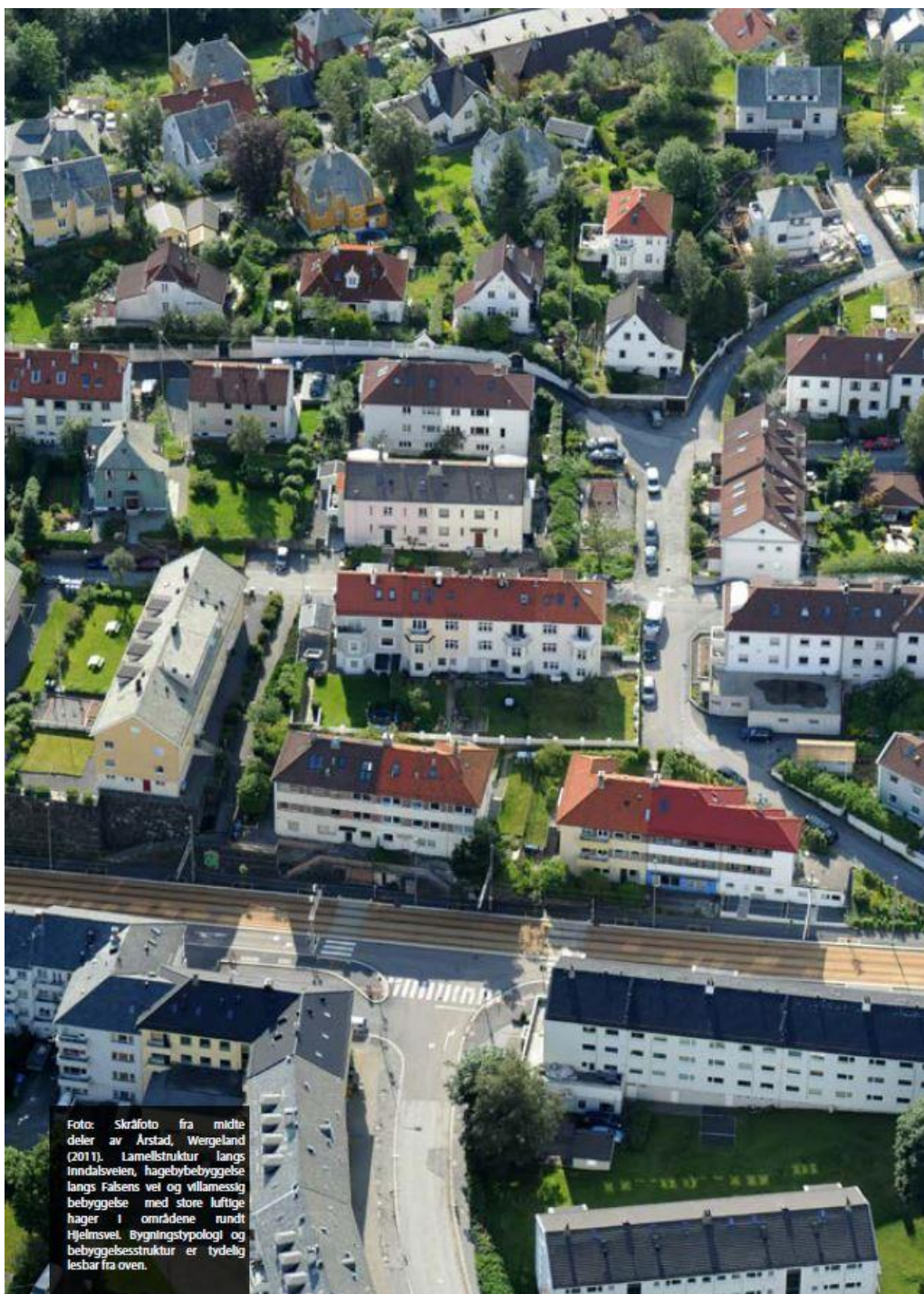

Foto: Skråfoto fra midte deler av Årstad, Wergeland (2011). Lamellstruktur langs Innalsveien, hagebebyggelse langs Falsens vei og villamessig bebyggelse med store luftige hager i områdene rundt Hjelmsveit. Bygningstypologi og bebyggelsesstruktur er tydelig lesbar fra oven.

ÅRSTAD

HISTORISK IDENTITET OG SÆRPREG

kulturminneverdier i bydelene: Årstad er en bydel med flere bevarte helhetlige og planlagte kulturmiljøer i form av hagebyer, tidlig funksjonalistisk lamellbebyggelse, villastrøk, arbeiderboliger og selvgrodd bebyggelse knyttet til industriens fremvekst. Mye av bebyggelsen i bydelen kom til i løpet av korte historiske perioder. Hagebybebyggelsen i mellomkrigstiden og lamellbebyggelsen i etterkrigstiden. De bevarte homogene områdene gjenspeiler tydelig disse tidsperiodene. Vi ser sporene etter denne byutviklingen i form av store sammenhengende grøntarealer, terrengtilpasset bebyggelse, en variert vei- og gatestruktur og et bredt spekter av bygningstyper og mur- og trehusarkitektur. En viktig kulturminneverdi er denne tydelige karakteren i bygningstypologi og bebyggelsesstruktur som gir oss en forståelse av byens utvikling.

Innenfor bydelen har bebyggelsen generelt høy arkitektonisk verdi. Arkitekturen representerer ulike stiluttrykk og tidsperioder, og det er mange eksempler på arkitektur fra våre fremste arkitekter. I hovedsak er stilretningene nyklassistisk, nybarokk og jugendstil dominerende i Årstad.

Hva er konsekvensen for kulturminnene og kulturmiljøene ved utvikling og endring? Hva er viktig å ta vare på?

Formålet med områdekapittelet for Årstad bydel er å kartlegge de verdifulle kulturminneverdiene i bydelene, på et overordnet nivå, og gi føringer for videre utvikling som vil ivareta disse verdiene. Disse føringene er forankret i vedtatt Kulturminnestrategi. (Kulturminnestrategi, del 1 Kulturminneplan for Bergen, vedtatt i Bergen bystyre 19.06.2019)

FØRINGER FOR VIDERE UTVIKLING

➔ Arkitektur:

Store deler av den bevaringsverdige bebyggelsen i Årstad er utført i nyklassistisk, nybarokk og jugendstil. Husene var derfor opprinnelig rik på detaljering av vindus- og dørmotiv, portaler, listverk, paneler og gesimskasser, og murhusene har gjerne håndpussede teglsteinsfasader, markerte dør- og vindusomramminger, relieffer, etasjebånd og pusskvadre.

Denne variasjonen av arkitektoniske uttrykk og håndverksmessige elementer er svært viktig bevare, reparere og/eller gjenskape, for å opprettholde de arkitektoniske kvalitetene i områdene, jf. Kulturminnestrategiens pkt. 5.0. i Bergen skal innsatsen styrkes for å verne om og sikre vår kulturarv, og underpunkt 5.5: Dette gjør vi ved å bevare, reparere og gjenskape opprinnelige bygningsdetaljer med gode håndverk- og materialkvaliteter, og la historisk fargebruk være førende ved fargevalg

➔ Strøkskarakter:

De eksisterende kulturmiljøene har særpregete områdekvaliteter som er viktige å ivareta. Dette gjelder opprinnelig materialbruk som for fasader og taktekkingsmateriale, utvendige trapper og rekkverk, porter, murer og gjerdet, vegetasjon, vei- og gatestruktur etc. Det er også viktig å identifisere og ivareta den grunnleggende kvaliteten ved de funksjonalistiske bebyggelsen, hvor bebyggelsen er som fritstående element i de åpne grønne fellesarealer jf. Kulturminnestrategiens punkt 1.0. i Bergen skal vern av kulturminneverdier sikre kvalitet, identitet og særpreg i byutviklingen og underpunkt 1.2. Dette gjør vi ved å ivareta viktige strukturer som vei, eiendoms- og tomtestrukturer og forholdet mellom hus og hage

➔ Byplan:

Bevaring av overordnede byplangrep har stor kunnskapsverdi og gir innikt i utviklingen av Bergen i moderne tid og om hvordan internasjonale by-idealer – særlig hagebyen og funksjonalismens drabantby ble tilpasset og tolket i en lokal kontekst. Bevaring og utvikling i bydelen stiller særlige krav

til kompetanse innenfor byplanhistorie, arkitektur- og landskapsarkitektur. Utvikling i disse områdene må skje med kunnskapsbasert forvaltning der vurdering av tålegrenser om strukturer og romlige sammenhenger i Årstad blir vurdert jf. Kulturminnestrategiens pkt. 3.0. i Bergen kommune skal forvaltning av kulturminner baseres på kunnskap og forståelse.

➔ Fortetting i bydelen:

Fortetting i hagebybebyggelsen og i villaområdene på Kronstad, Wergeland, Storetveit er utfordrende fordi mye av det historiske særpreget i bydelen ligger i arkitekturen og den veloverveide balansen mellom hage, park, terreng, gateløp og bebyggelse. Det er viktig å identifisere hvilke stedegne og historiske strukturelle karaktertrekk (typologi, bebyggelsesstruktur, arkitektur) som definerer omgivelsene, og la disse være styrende for utforming ved endring og/eller nye tiltak. Det betyr at når vi skal bygge nytt eller gjøre endringer på eksisterende bebyggelse i disse områdene, må vi tilpasse tiltaket til strøkets bebyggelsesstruktur og bygningstypologi.

En slik identifisering og videreføring av karakteren i området vil være avgjørende for hvordan et tiltak vil harmonere med kulturhistoriske bygningsmiljøet. Det må tas hensyn både til den eksisterende bebyggelsens størrelse, høyde, form, takform, stedegne materialbruk, forholdet til terrenget, forholdet mellom bygninger og hage, halvprivat- og/eller offentlige soner, eiendoms- og bebyggelsesstruktur i strøket jf. Kulturminnestrategiens pkt. 1.0. i Bergen skal vern av kulturminneverdier sikre kvalitet, identitet og særpreg i byutviklingen og underpunkt 1.2. Dette gjør vi ved å ivareta viktige strukturer som vei, eiendoms- og tomtestrukturer og forholdet mellom hus og hage, Pkt. 1.3. Ivareta eksisterende bygninger og bygningsmiljø i fortettingsområder og la typologi, form og materialitet i det eksisterende være førende for nye tiltak Pkt. 1.4. Dette gjør vi ved å videreføre overordnet karakter, sammenheng og struktur og la ny bebyggelse harmonere med omgivelsene. Pkt. 1.5. Dette gjør vi ved å la karakteristisk og stedegen materialbruk, skala, form og struktur være førende ved tiltak og områdeutvikling.

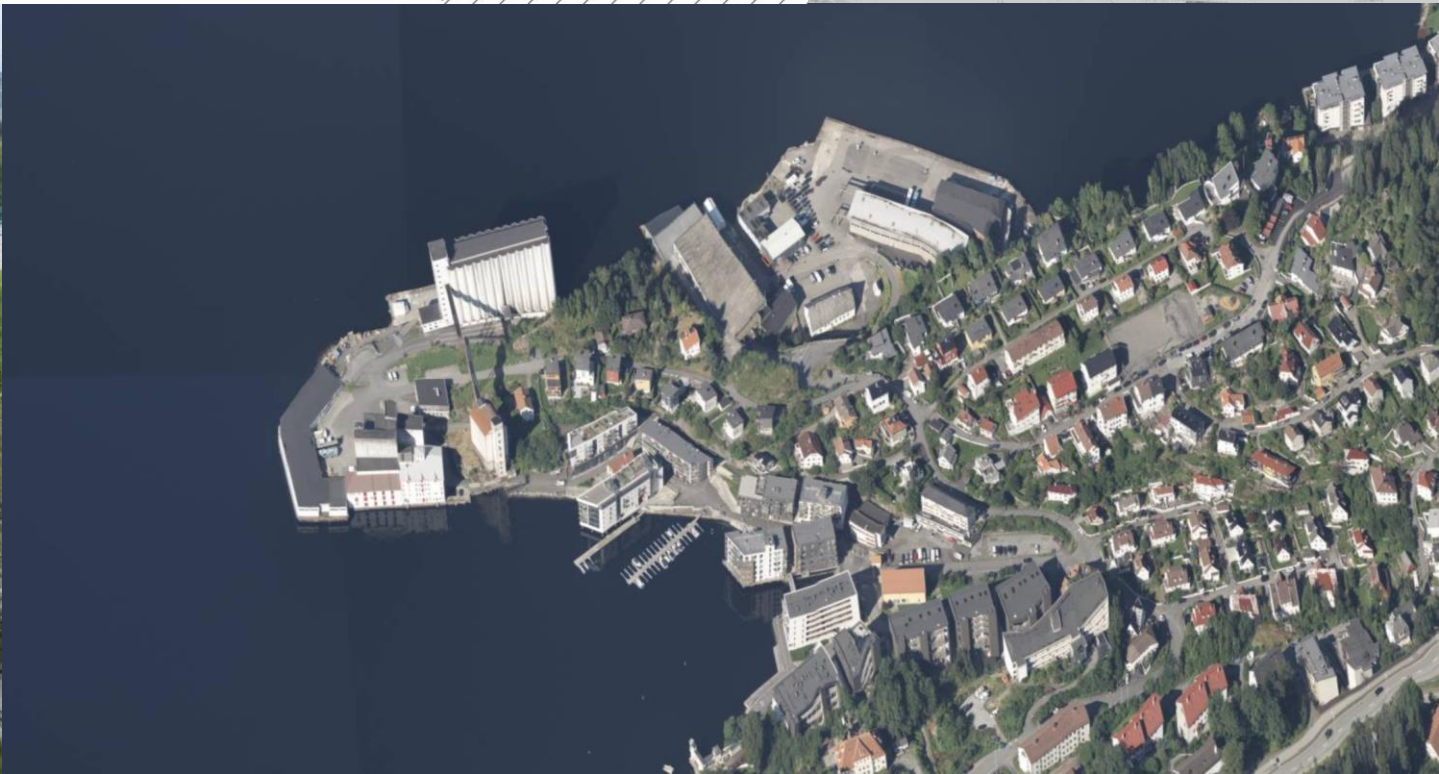
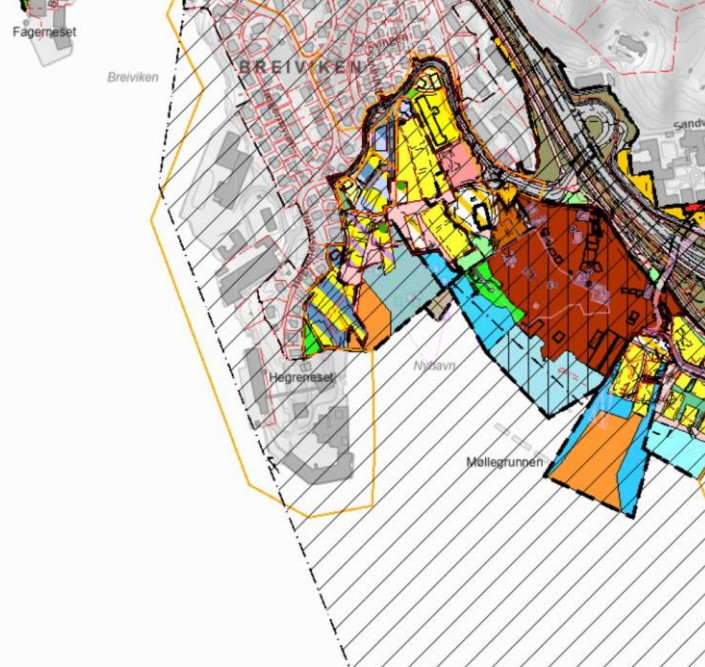
BERGEN
KOMMUNE

§ 35.5: Kulturmiljø og historisk bebyggelse skal sikres og ivaretas.

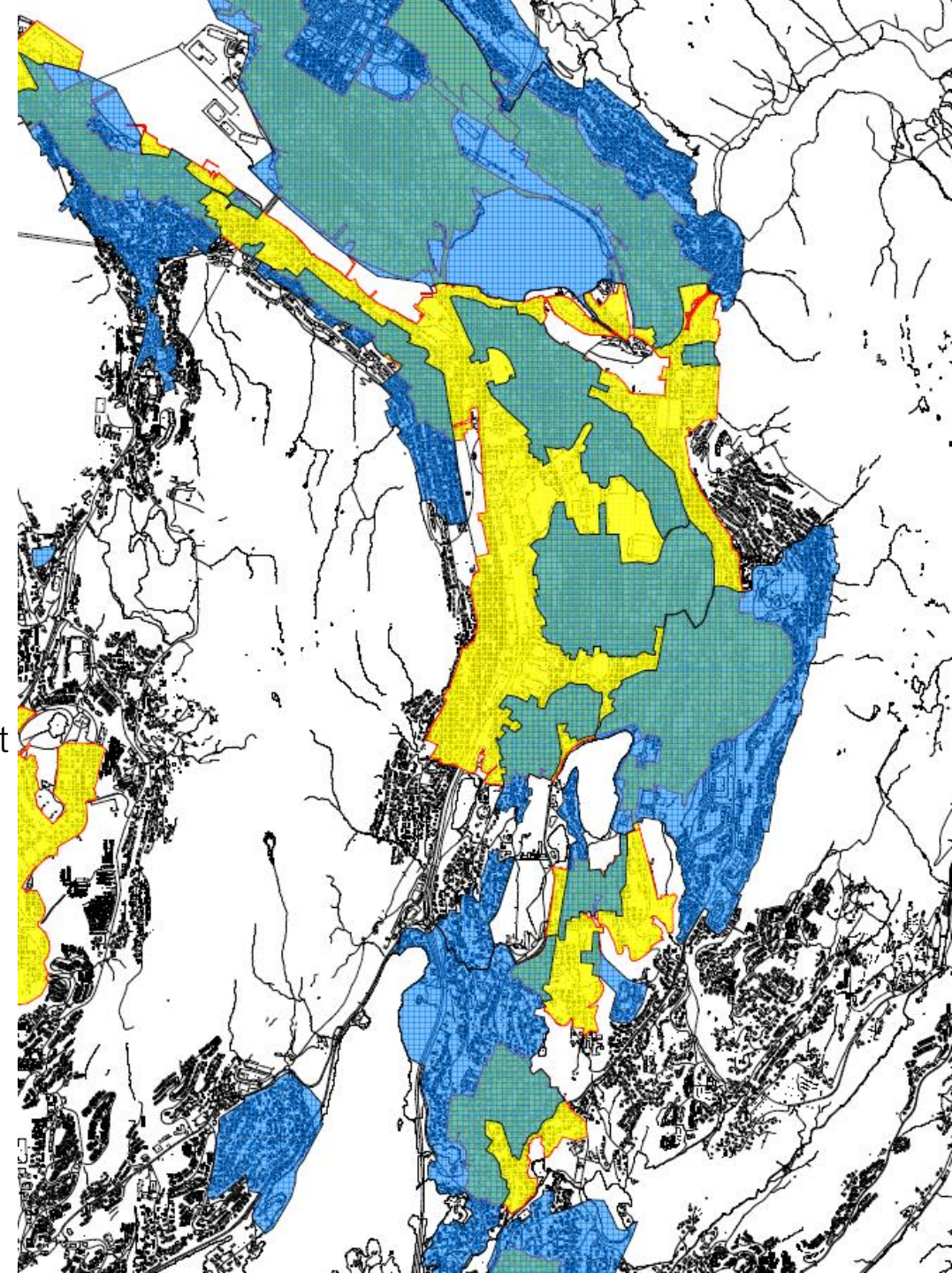
- Innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø skal vern og utvikling skje som bevaring og tilpasning til det eksisterende.
- Derfor er det viktig å identifisere hvilke stedegne og historiske strukturelle karaktertrekk som definerer kulturmiljøene, og la disse være styrende for utforming av nye tiltak.
- «Kvalitet i fortettingen» oppnår vi når endringer og ny bebyggelse harmonerer med og ivaretar sine omgivelser.

Kulturmiljø og fortettingssoner overlapper (de grønne partiene)

- Utfordrende, men løsbart
- Bare delvis overlapp
- Bergensdalen allerede tett
- For all fortetting gjelder det at det må gjøres med nennsomhet og med forståelse for kvaliteter i området
- Som tilføyer med arkitektonisk kvalitet som gir noe tilbake til stedet
- Ikke som sanering uten forståelse for eksisterende kvaliteter, bebyggelse og landskap

Takk for oppmerksomheten..!

Arkitektur i plansaker

BERGEN
KOMMUNE

Aslaug Aalen, byplansjef PBE
Bransjedag 19.januar 2024

Rollen vår som byplanleggere

Arkitektur – sted, byrom, bygg

Prinsipper – ikke detaljer

Grensesnitt byggesak

Arkitektur+

Ny veileder for innledende stedsanalyse

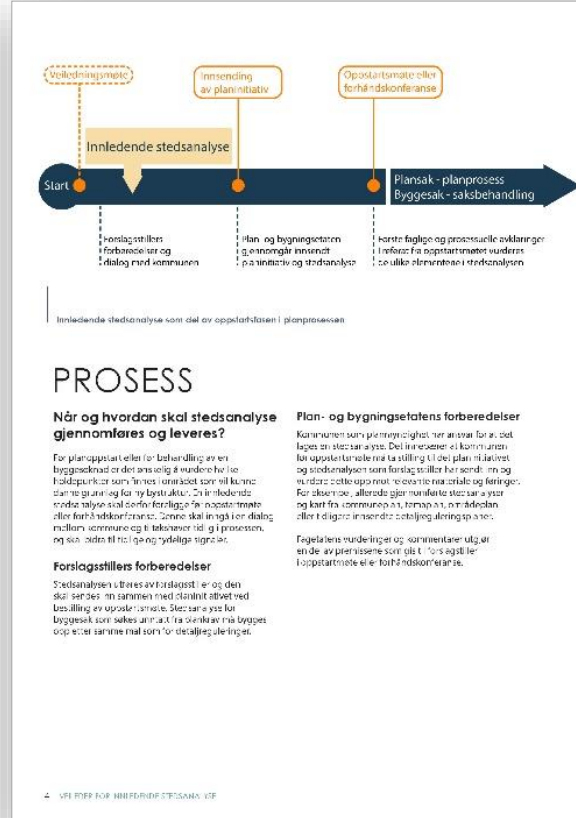
Ny veileder for innledende stedsanalyse

Veileder for innledende stedsanalyse

Plan- og bygningsetaten

16. 01. 2024

- Veilederen er oppdatert for å gi klare retningslinjer og relevante eksempler, slik at den best mulig kan brukes av dere.
- Begrepet «Anbefaling» er erstattet med «Sammenstilling».
- Vi har som mål å utvikle et digitalt kartgrunnlag for den innledende stedsanalysen innen utgangen av 2024.

Ny veileder for innledende stedsanalyse

INNHold

Hva skal analysen omfatte?

Stedsanalysen skal bestå av fem hovedtema som leder frem til aktuelle overordnede føringer for prosjektet:

- 1 Oversikt
- 2 Landskap og historie
- 3 Byrom og målpunkt
- 4 Bebyggelse
- 5 Bio- og bymiljø
- 6 Sammenstilling

På de neste sidene er det en kort beskrivelse av hvert tema, hva analysen skal vise for det enkelte tema, og forslag til tegnforklaringer som det anbefales å bruke. Eksempellustrasjonene viser både metoden og mulighetene for anvendelse av analysene.

Hovedvekten vil være på fysiske forhold som systematiseres under ulike hovedtema. Analysen skal i stor grad basere seg på bruk av temakart supplert med en begrenset tekstdel, foto og illustrasjoner. Konklusjonen er et sammenstilt kart med kommentarer.

Alle steder har sin egenart og aktuelle problemstillinger. Analysen skal begrenses til forhold som er beslutningsrelevante i det aktuelle området. Innholdet under de enkelte temaene vil variere i omfang ut fra områdets beliggenhet, prosjektets størrelse og kompleksitet. Prosjektets samspill med omgivelsene, forbedringsmuligheter og rolle i områdets utvikling, vil være viktige aspekter.

For områder som allerede dekkes av tidligere stedsanalyse, kan denne legges til grunn og bearbejdes videre med vurderinger som er relevante for det konkrete prosjektet.

Det er viktig at den innledende stedsanalysen er allmenngyldig og ikke brukes som argumentasjon for en bestemt prosjektutforming. Den skal få frem stedets potensialer og planleggingsutfordringer og sikre at man løfter blikket i startfasen av planprosessen.

6 Sammenstilling

Den innledende stedsanalysen skal konkludere med å gi en helhetlig vurdering av hva som er viktig for stedets egenart og som bør vektlegges og undersøkes nærmere i det videre planarbeidet:

- Hvilke historiske elementer og landskapstrekk som skal ha betydning for prosjektet. Fjernvirkning, terrengtilpassning og siktlinjer, samt elementer og bygninger med bevaringsverdi eller byggemateriell som bør vurderes for gjenbruk.
- Viktige forbindelselinjer som sikrer god tilgjengelighet for myke trafikanter til målpunktene og tilbudene. Hvordan prosjektet kan bidra til å styrke et sammenhengende byromsnettverk.
- Trekk i områdekarakteren som er viktige å ta hensyn til, samt behov for reparasjoner, suppleringer og eventuelle nye tilføyelser. Hvordan kan dette prosjektet bidra med nye funksjoner til omgivelsene?
- Vurdering av om og på hvilken måte prosjektet må ta hensyn til eventuelle bo- og bymiljøutfordringer.
- Prinsipiell fremstilling av mulige forbedringer, ønsker for området og forventninger til prosjektets utvikling.

Konklusjonen skal bestå av prinsipielle føringer i et sammenstilt analysekart med utdypende kommentarer. Kartet kan suppleres med eventuelle illustrasjoner og foto.

Innledende stedsanalyse for Indre Løseveg

Stedsanalysen viser at det er vernetverdig bebyggelse i planområdet, en gate som trenger oppgradering, og behov for tverforbindelser og en ny promenade for å gjøre sjafrenten tilgjengelig. Det er ønskelig med nye byrom og gjenåpning av et historisk bekkeløp. Kommentarene peker på potensialet for å øke folkeliv i området ved høyere tettehet og gjenbruk av industrilokaler som en arkitektonisk og kulturhistorisk identitetsmarker i området.

Tegnforklaring

Strukturerende elementer ut ifra analysekartene 1 til 5. F. eks.:

- Viktig/ styrke byrom
- Viktig/ styrke blågrønt byrom
- Viktig/ styrke gangforbindelse
- Viktig/ styrke sykkelinje
- Bygninger med bevaringsverdi
- 1 Relevante prinsipper mht områdeskarakter og bebyggelsens organisering (f. eks høyde, materialbruk eller volumoppbygging)

Behov og ønsker for undersøkelse og vurdering. F. eks.:

- Nytt byrom
- Nytt blågrønt byrom eller behov for grønne elementer
- Ny forbindelse
- Ny visuell kobling
- Gjenåpning av lukket vannvei
- Ønskede romdannende vegger eller aktive fasader
- 1 Andre nødvendige forbedringer og behov

NBI Listen er ikke uttømmende og skal tilpasses sammenstillingsskartet i den enkelte sak.

Fra «Anbefaling» til «Sammenstilling»

- Hovedendringen er at analysen skal resultere i prinsipielle føringer, presentert gjennom et sammenstilt analysekart med utfyllende kommentarer.
- Analysen skal belyse stedets potensial og planleggingsutfordringer for å sikre en helhetlig forståelse og retning i den tidlige fasen av planprosessen.
- Det er derfor viktig at analysen er allmenngyldig og ikke brukes som argumentasjon for en spesifikk prosjektutforming.

Formingsveileder

Prinsipper, ikke detaljer

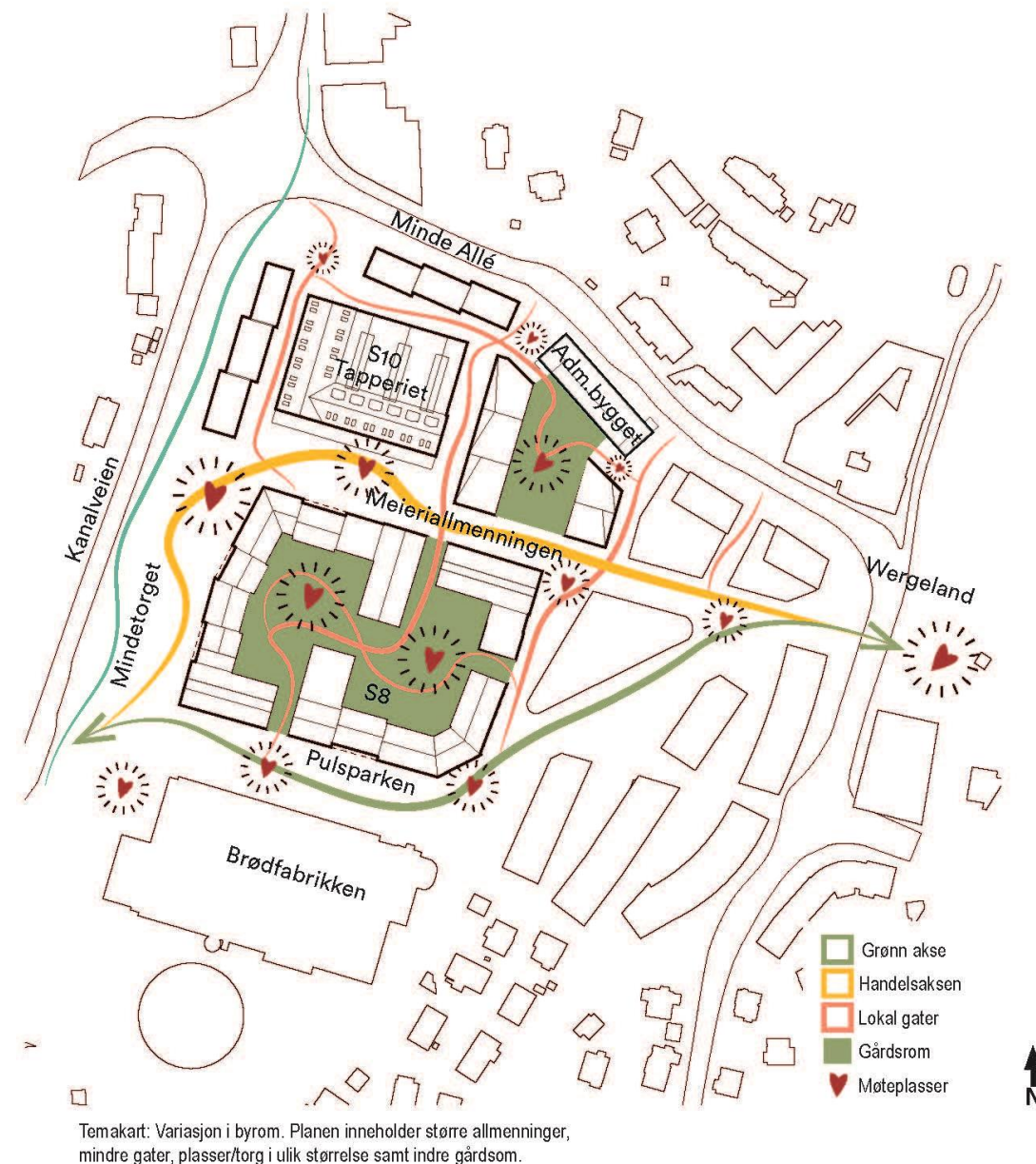
Utfyller bestemmelsene om arkitektur

Byrom

Nyttig i politisk behandling og medvirkning

Brukes i større reguleringsplaner

Hvordan vil dette bli brukt av byggesak?

INNLEDNING

BRUK AVVEILEDER s. 3

BYPLANGREP s. 4

DEL 01 - BYROM

BYROMSTRUKTUR s. 6

OFFENTLIGE BYROM s. 7

1. SJØPROMENADEN s. 7

2. FORSKERSTREDET s. 8

3. KONG CHRISTIAN FREDERIKS Plass s. 9

4. PARKAKSEN s. 10

5. FJORDAKSEN s. 11

DEL 02 - BEBYGGELSE

ARKITEKTONISK IDE s. 13

FUNKSJONER 1. ETASJE s. 14

KANTSONER s. 15

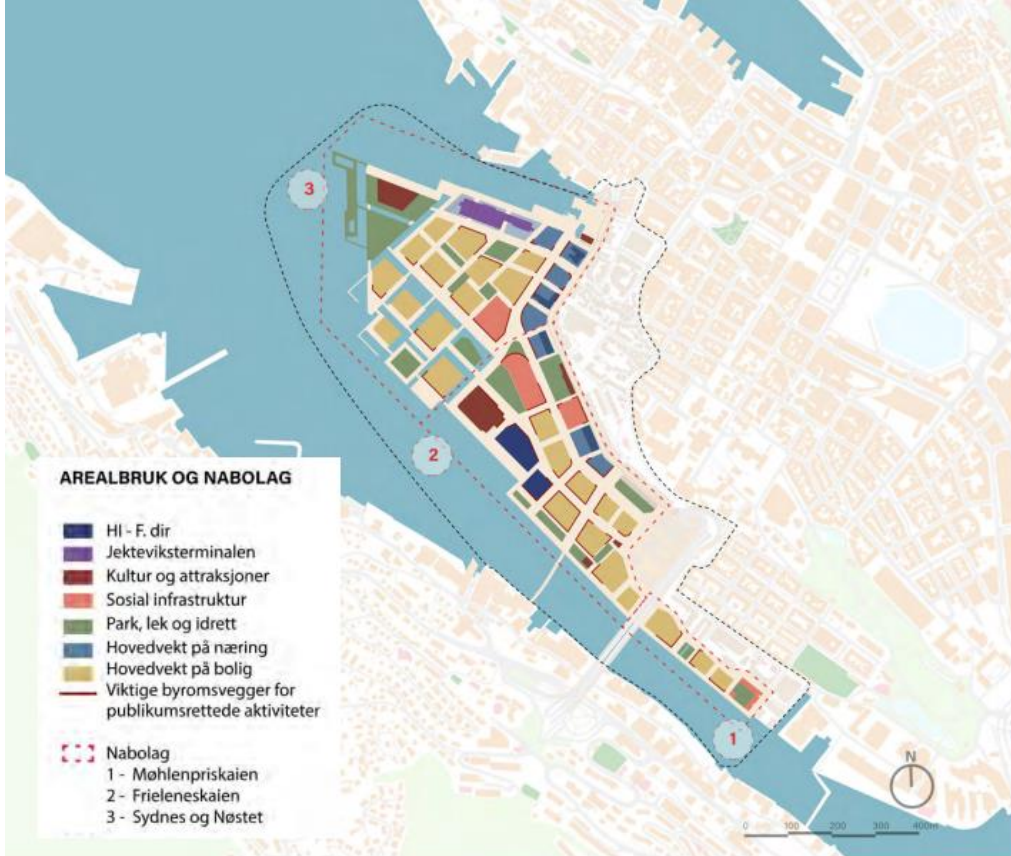
FASADER s. 17

BALKONGUTFORMING s. 18

FARGER OG MATERIALBRUK s. 19

ByLab Arealstrategi Dokken, 2021

2.4. BRUKE FLEKSIBEL BYSTRUKTUR OG LAGE GODE NABOLAG

OVERORDNET STRATEGI FOR DOKKEN:

Strategisk veiviser 1:

Utvikling av Dokken er en prosess der midlertidige tiltak bidrar til stedsskaping

Strategisk veiviser 9:

Skape gode nabolag med boliger for alle

Med tydelig kommunal regi i utviklingen kan nabolag utvikles med varierte funksjoner, attraksjoner og boliger som attraktive hjem for både barn, barnefamilier, unge, voksne og eldre ([etablering av det kommunaleide Dokken utvikling AS](#)).

Bystrukturen i arealstrategien legger til rette for å utvikle havbyen og havrelaterte næringer på Dokkeskærs kaien.

Dette kan være Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet eller lignende næringer. Ved å plassere skole, idrett- og kulturaktiviteter tett opp mot disse kan det utnyttes synergieffekter knyttet til kunnskap og formidling. Næring og publikumsrettede aktiviteter foreslås konsentrert og plassert i de mest sentrale gatene og hjørnene. Det legges opp til høy førsteetasje i alle bygg for å skape mest mulig fleksibilitet.

Nye boliger på Dokken krever areal til sosial infrastruktur som skal betjene de nye beboerne. Dokken bør også kunne tilby tjenester til omkringliggende områder. Innslag av sosial infrastruktur vil skape fellesskap og tilhørighet, trivsel og god livskvalitet.

3D visualisering og kartfortelling Mindemyren og Wergeland

Medvirkning

Hva er det som bestemmes i en reguleringsplan?

Arkitektur vekker interesse og engasjement

Illustrasjoner og renderinger – gode verktøy for kommunen og bransjen

Hvordan blir de forstått av innbyggere og politikere?

Plandokumentene

Kart

Bestemmelser

Planbeskrivelse

Stedsanalyse

Formingsveileder

Øker dokumentasjonskravene?
Hva kan forenkles?

A woman in a black dress stands in a courtyard, blowing bubbles with a green wand. The courtyard is enclosed by modern buildings with red and grey facades. A black metal fence with a chain-link mesh is in the foreground. The sky is blue with white clouds, and a mountain is visible in the background.

Arbeidsformer

Pådriverrollen

Samarbeid med byarkitekten

Hvordan skapes god arkitektur?

Arkitekturen er et produkt av alle krav og behov!

eller

Vi har disse rammene, hva kan vi få til innenfor dette handlingsrommet?

BERGEN
KOMMUNE

A modern, multi-story apartment building with a mix of red and grey facades and large windows. The building is built on a hillside, with a playground and a grassy area in the foreground. The sky is blue with some clouds.

Hvordan jobber Bergen kommune med arkitektur i byggesaker?

Bransjedag for arkitektur 19.januar

Hanne Karin Broch, konstituert byggesakssjef

Byggesaksavdelingen

Kvalitet- og utviklingsansvarlig

Ansvar for:
Svare ut høringer, utarbeide og reviderer prosedyrer, oppdatere vedtaksmaler, informere om endringer i lov og forskrift, lede arbeid med interne veiledere, opplæringsmateriale nyansatte, samordne kursdeltakelse, informasjon på kommunens nettsider.

Avdelingsleder

Øverste fagansvarlige.
Bistår med signering ved fravær/ferie.

Seksjonsleder nord

Seksjonsleder midt

Seksjonsleder sør

Personal- og fagansvar. Signerer alle vedtak og fordeler alle saker i geografisk avgreset område.
Hverandres stedfortreder for signering og fordeling ved fravær/ferie.

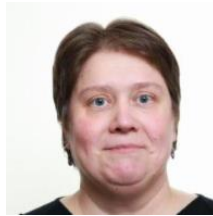
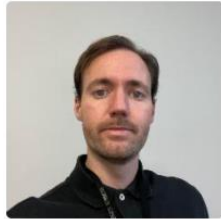
Nord: 11 saksbehandlere

Midt: 12 saksbehandlere

Sør: 15 saksbehandlere

Alle behandler alle typer byggesaker (3 uker, 12 uker og rene dispensasjoner).
2 saksbehandlere tar tiltaksplaner etter forurensningsloven.

Hvem er vi?

Aidarus, Rolf, Anja, Per Magne, Pia, Disa, Tale, Ronny, Glenn, Andreas M., Anne Brith, Anne Karin, Håkon, Gerd, Muhammed

Fokus i byggesaker og vår rolle

- Utøvelse av estetisk skjønn tillagt kommunen ihht. pbl. § 29-2
- Ivaretagelse av krav og kvaliteter ihht. gjeldene hjemmelsgrunnlag (pbl. og arealplaner) – inkl. tolkning av bestemmelser
- Rådgiver, pådriver og koordinator
- Tidlige og tydelige tilbakemeldinger/veiledning
- Fatte beslutning om utfall av søknad
- Godt begrunnede vedtak med klart språk

Mulighet for rådgivning og oppfølging underveis

- Forespørsel
- Forhåndskonferanse
- Revisjon av tiltaket etter innsendt søknad, før vedtak fattes
- Rammetillatelse på vilkår
- Tidligere dialogmøte – nå veiledningsmøte

Vurderingskriterier

Hjemmelsgrunnlag

- Plan- og bygningsloven § 29-2 *Visuelle kvaliteter*
- KPA2018 § 8 *Arkitektur og byform* og § 12 *Kulturminner og kulturmiljø*
- KDP og reguleringsplan bestemmelser

Verktøykasse

- Arkitektur- og byformingsstrategien for Bergen, «*Arkitektur +*»
- Veileder «*Arkitektur og visuelle kvaliteter i byggesaksbehandling*» - foreløpig intern
- Eventuell formingsveileder/ illustrasjonsplan/ illustrasjonshfte utarbeidet til reguleringsplan

Samarbeid på tvers av avdelinger og etater

- Byplanavdelingen/PBE – samhandlingsrutine, presentasjon og deltakelse i byggesaksforum
- Byarkitekten – generelt samarbeid, deltakelse i forhåndskonferanser, uttalelse til søknad
- Byantikvaren – generelt samarbeid, deltakelse i forhåndskonferanser, uttalelse til søknad
- Vestland fylkeskommune v/ seksjon for kulturarv - uttalelse til søknad
- Bymiljøetaten v/ byromsforvaltning - uttalelse til søknad

Erfaringer med formingsveiledere

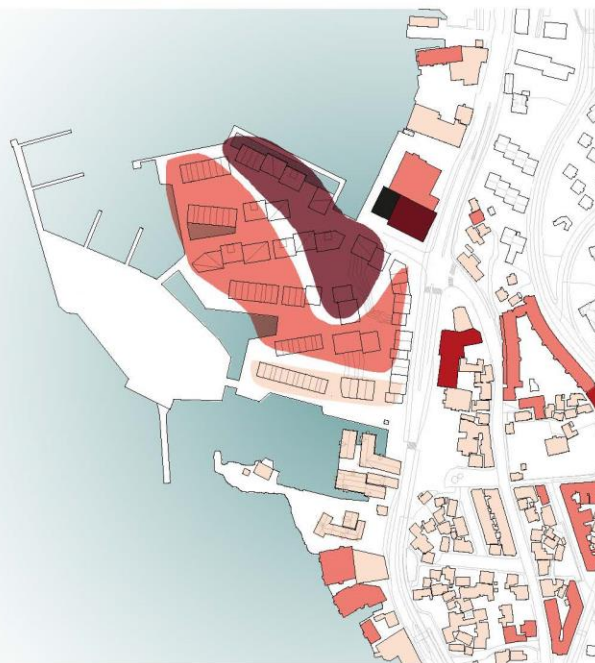
Vedtatte planer

- ÅRSTAD. GNR 15 BNR 210 MFL., DELFELTENE S8 OG S10 MINDEMYREN
- BERGENHUS. GNR 168 BNR 377 MFL., SANDVIKSODENE
- BERGENHUS. GNR 165 BNR 574 MFL., NØSTEGATEN - illustrasjonshefte

bebyggelse Høyder

Konsept for distubusjon av høyder

- 5-7 etasjer**
 - BAS som kontekst, 37 m høy
 - nordtendt, skyggelegger i liten grad annen bebyggelse
 - stor skala i tilliggende landskapsrom/sjø
- 3-6 etasjer**
 - Bebyggelsen binder samme høyere bygg mot nord med lavere bygg i syd
- 3-4 etasjer**
 - Tilpasning historisk bygningmiljø, kystkultursenteret.

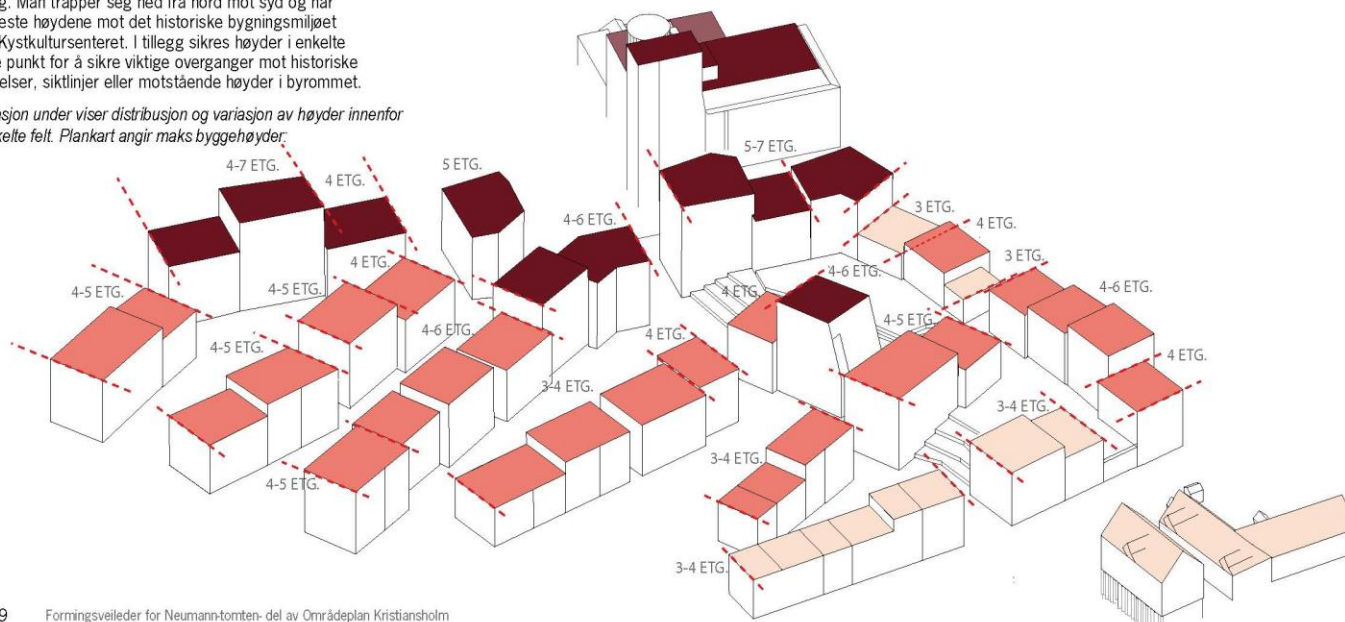

Siktlinjer fra utsiktspunkt i Amalie Skrams Vei

Variasjon i høyder

Høydene på ny bebyggelse Kristiansholm varierer mellom 3-7 etg. Man trapper seg ned fra nord mot syd og har de laveste høydene mot det historiske bygningsmiljøet rundt Kystkultursenteret. I tillegg sikres høyder i enkelte viktige punkt for å sikre viktige overganger mot historiske omgivelser, siktlinjer eller motstående høyder i byrommet.

Illustrasjon under viser distribusjon og variasjon av høyder innenfor de enkelte felt. Plankart angir maks byggehøyder.

Bestemmelser:

Se følgende bestemmelser (med tilhørende underpunkter) som grunnlag for bebyggelse - **høyder**:

- § 4.2.1.1 Byggehøyder og takform**
4.2.1.1.a Henviser blant annet til at byggehøyder er fastsatt i plankart og til intensjon i formingsveileder om variasjon i byggehøydene.
- 4.2.1.1.d** Tillater at regulerte byggehøyder kan forskyves sidelengs på konkrete vilkår.

PAUSE

BERGEN
KOMMUNE